

Grabin, st. 1

Gmina Ostróda

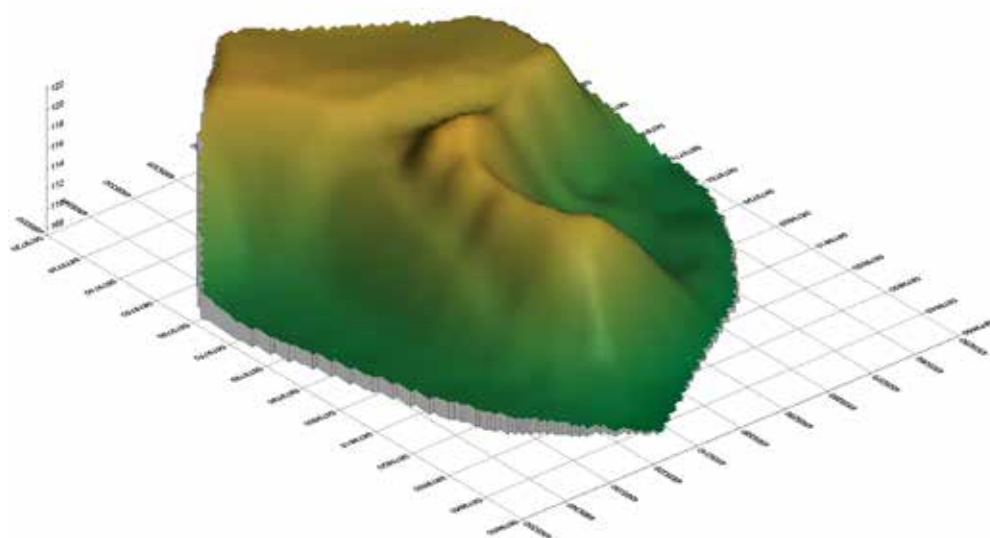
Powiat ostródzki

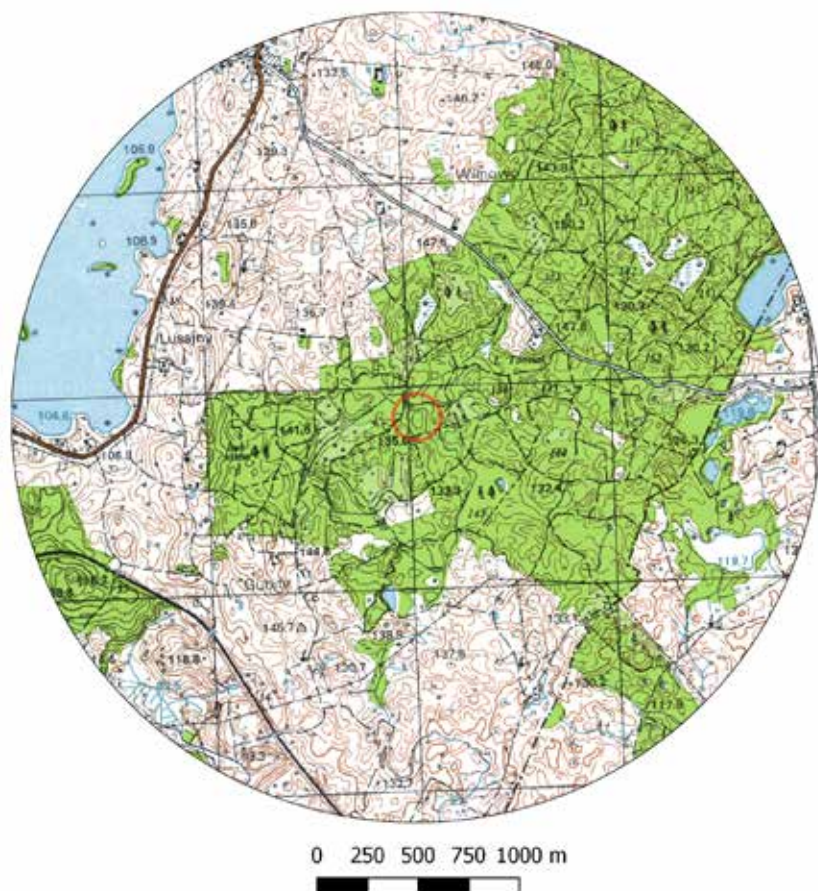
AZP 26-57/1

Współrzędne geograficzne:

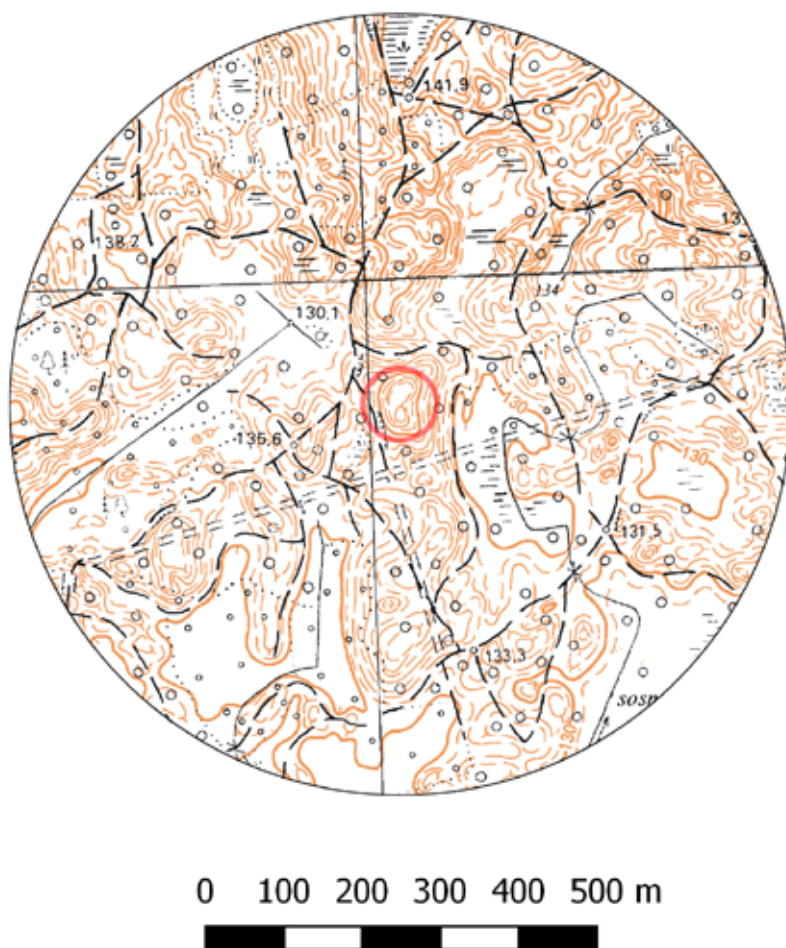
N 53° 39' 20,75"

E 20° 1' 22,69"

Ryc. 1. Grodzisko w Grabinie, st. 1 na mapie w skali 1:25000 (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

Ryc. 2. Grodzisko w Grabinie na mapie w skali 1:10000 (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

POŁOŻENIE GRODZISKA I JEGO FORMA

RAFAŁ SOLECKI

Stanowisko znajduje się na silnie wyeksponowanym cyplu gęsto porośniętym drzewami i krzewami, który od zachodu i północy opływa rzeczka Grabiczek (ryc. 1-2). Ma ona swój początek w Jeziorze Lichtajny znajdującym się około 500 m na południowy-zachód, a na wysokości grodziska płynie ona w kierunku północnym. Grodzisko ma nazwę miejscową „Polski Szaniec”.

Gród zajmował wysoki cypel, położony po południowo-wschodniej stronie niewielkiej rzeczki Grabiczek. Jego pierwotny rozmiar to około 40 x 55 m, a po zniszczeniu zachodniej części przez odkrywkę, gdzie pozyskiwano piasek i żwir, jego szerokość spadła do około 20 m w najszerszym miejscu, w części południowej. W części północnej średnia szerokość szczytu cypla to 5 m. Część wschodniego stoku grodziska zniszczyła współczesna droga gruntowa prowadząca na szczyt wyniesienia i wchodząca w linię fosy znajdującej się w południowej części grodziska. W fosie znajduje się współczesne śmietnisko z dużą ilością połamanych płyt azbestowych. Obecnie zachowany jest jedynie niewielki fragment wału od strony wschodniej i południowej wraz z przyległym majdanem (ryc. 3). Przybliżona zachowana powierzchnia majdanu to 2,6 ara, a przybliżona zachowana powierzchnia grodziska wraz z fragmentem fosy to 6 arów. Najwyższy zanotowany punkt wału znajduje się w części południowej grodziska i osiąga 122,94 m n.p.m., poziom w części północnej wynosi około 120,1 m n.p.m., obecny poziom dna fosy to 119,1 m n.p.m., a obszar na południe od fosy utrzymuje średni poziom około 121,1 m n.p.m. Różnica poziomów pomiędzy majdanem, a poziomem wody w potoku Grabiczka to około 13,5 m (ryc. 4-5).

ŚRODOWISKO FIZYCZNO GEOGRAFICZNE

JERZY NITYCHORUK I FABIAN WELC

Stanowisko znajduje się na silnie wyeksponowanym cyplu wysoczyzny, który od zachodu i północy opływa niewielki potok Grabiczek. Potok ma swój początek w Jeziorze Lichtajny znajdującym się około 500 m na południowy-zachód, a na wysokości grodziska płynie on w kierunku północnym. Sam cypel tworzą gliny zwałowe i piaski o frakcji od drobno- do gruboziarnistej (ryc. 6). Najwyższy punkt na obiekcie to 122,94 m n.p.m., a poziom doliny Grabinka to poniżej 107 m n.p.m., co daje ponad 13 m deniwelację. Wysoczyznę polodowcową w okolicach stanowiska budują gliny zwałowe, które są miejscem rozwoju gleb płowych IV klasy. Głębokie rozcięcie erozyjne związane z doliną rzeki Grabiczek wypełniają piaski

występujące na nazbyt małej przestrzeni, aby mógł ten teren być uprawiany. Na południu, w okolicach jeziora Lichtajny, na torfach występują w ograniczony sposób gleby bagienne.

W grodzisku wykonano siedem wierceń, (ryc. 7) a w położonej od obiektu części wysoczyzny dodatkowo cztery wiercenia, które potwierdziły istnienie tam współczesnej nekropolii. Usytuowanie przekroju geologicznego A-B, ze względu na zachowanie tylko fragmentaryczne stanowiska musiało przebiegać po linii N-S (ryc. 8). W strefie przypowierzchniowej w części S przekroju stwierdzono glinę zwałową w wierceniach G – 1, G – 2, G – 3, która była na tyle słabo rozdzielona, że obecność fosy (wiercenie G – 2) i wału (wiercenie G – 4) można jedynie domniemywać. Inaczej ma się sytuacja w obrębie resztkowo zachowanego majdanu, gdzie nawiercona warstwa kulturowa ma do 1 m miąższości i zawiera fragmenty węgla drzewnych i żłobkowanej ceramiki (wiercenie G – 5).

BADANIA ARCHEOLOGICZNE

RAFAŁ SOLECKI

Przebieg badań terenowych

Grodzisko znajduje się w pobliżu wsi Grabinek (administracyjnie funkcjonującej jako część wsi Grabin), która po raz pierwszy pojawia się w źródłach w roku 1325, a następnie jeszcze kilkakrotnie w wieku XV i XVI¹. Grodzisko było znane od 1870 roku, kiedy to rozpoznał je Max Pollux Toeppen². Wymienia je także Hans Crome, jako *Al. Gröben – Polonische Schanze*³. Następnie, po II wojnie światowej, w 1949 roku, było ono wizytowane przez Jerzego Antoniewicza. Na jego wniosek stanowisko to zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych. Wizja lokalna pozwoliła także na ustalenie chronologii stanowiska na około XIII-XIV wiek⁴, zaś znaleziony materiał zabytkowy trafił do zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie. Stanowisko było wizytowane w 1969 roku przez Mieczysława Haftkę, który natrafił na kilka fragmentów ceramiki – typ „siwy” ze śladami obtaczania⁵.

¹ Lietz 1976: 165, 180.

² Informacja z karty stanowiska z archiwum Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Olsztynie.

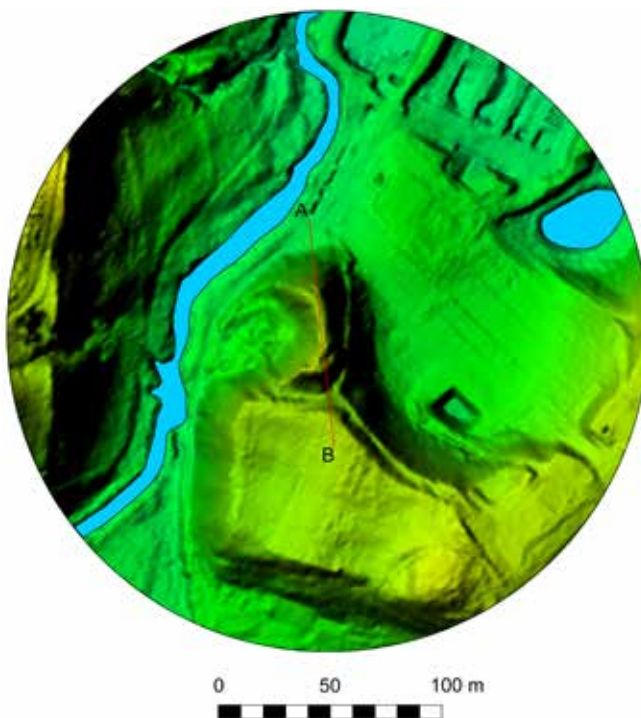
³ Crome 1937: 121.

⁴ Antoniewicz 1950: 69; informacje ta znajdują się także w liście J. Antoniewicza do Konserwatora Zabytków przy Urzędzie Wojewódzkim Olsztyńskim, w którym informuje on o odkryciu stanowiska, jego stanie i wnioskuje o ochronę. List w Archiwum Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Olsztynie.

⁵ Informacja z notatki sporządzonej po wizytacji. Notatka w Archiwum Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Olsztynie.

Ryc. 3. Widok z najdalej na północ wysuniętej części grodziska w kierunku południowym. W centralnej części widoczny wąski fragment zachowanego majdanu, po lewej stronie stok wysoczyzny, po stronie prawej stare wyrobisko (fot. R. Solecki)

Ryc. 4. Grodzisko w Grabinie na zobrazowaniu ALS (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

Ryc. 5. Przekrój grodziska w Grabinie po linii N-S uzyskany z danych ALS (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

Badania przeprowadzone w roku 2014 w ramach realizacji projektu *Katalog grodzisk Warmii i Mazur* były pierwszymi badaniami wykopaliskowymi tego grodziska. W trakcie badań otworzono cztery wykopu o łącznej powierzchni 35,25 m² (ryc. 9). Wykop 1 (pow. 12 m²) wytyczono w najwyższej, południowej części majdanu, w sąsiedztwie fosy, a wykop 2 (pow. 9 m²) w najniższej części majdanu, ponad doliną Grabczka. Wykop 3 (pow. 11,25 m²) objął obszar, gdzie na powierzchni zaobserwowano duże skupisko fragmentów ceramiki. W toku badań okazało się, że w miejscu tym znajdują się relikty piwniczki. Wykop 4 (pow. 3 m²) miał on dostarczyć informacji na temat ścian południowej piwniczki odkrytej w wykopie 3. Łączna przebadana powierzchnia wykopów to 35,25 m².

Stratygrafia stanowiska

W trakcie badań archeologicznych wydzielono łącznie 57 jednostek stratygraficznych, które podzielono na cztery główne fazy związane z użytkowaniem tego obszaru (tab. 1 i ryc. 10-16).

Warstwy naturalne

W trakcie badań, jako warstwy naturalne zadokumentowano jednostki 3 (W2), 6 (W1), 37 (W4) i 44 (W3). W części północnej były to sypkie piaski, drobno- i średnioziarniste z pojedynczymi drobinami żwiru i małymi kamykami. W części zachodniej W2 warstwa 3 (W2) wystąpiła bardzo płytko, tuż poniżej warstwy humusu. Na wysokości W3 warstwę 44 (W3) zanotowano głęboko, co najmniej 1,5 m poniżej współczesnego poziomu gruntu. Ponad nim zalegał zwarty piasek drobno- i średnioziarnisty z lekką frakcją ilastą i dużą domieszką żwiru 37 (W4). Tego typu frakcja tworzy trzon zachowanego wypiętrzenia w południowej części majdanu, gdzie znajdował się W1. Tam otrzymała ona oznaczenie 6 (W1).

Faza I

Najstarszy horyzont osadniczy nie ma pewnej chronologii, gdyż dwie należące do niego jednostki stra-

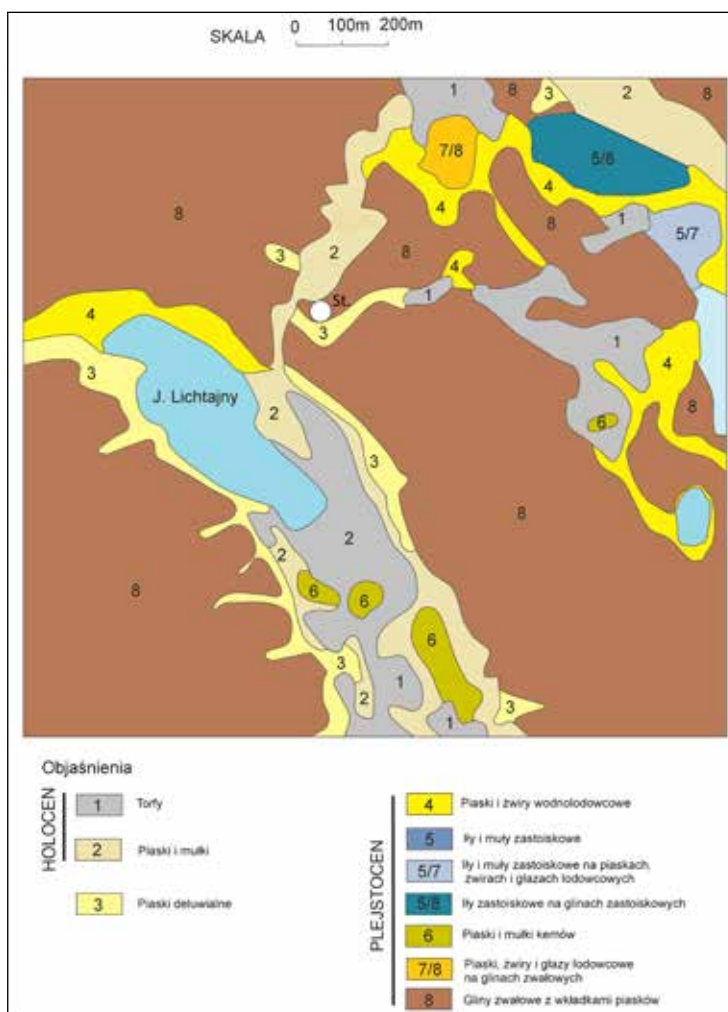
tygraficzne zbadano jedynie fragmentarycznie i są one zakłócone przez młodsze niwelacje. Niemniej na podstawie znajdujących na stanowisku fragmentów ceramiki można go wiązać z osadnictwem bezpośrednio poprzedzającym zajęcie tego obszaru przez krzyżaków, a więc datowanym na pierwszą połowę XIII w. Nawarstwienia tej fazy zidentyfikowano w części północnej, na stoku grodziska, który opada w kierunku doliny Grabiczki. Były to syпки, lekko ziemisty piasek 19 (W2) będący zapewne pierwotnym poziomem użytkowym z tego okresu; ponad nim odsłonięto dość gęsty bruk z kamieni dochodzących do 40 cm średnicy 45 (W2). Bruk miał formę nieregularnego pasa, układającego się względnie prostopadle do kierunku upadu zbocza.

Faza II

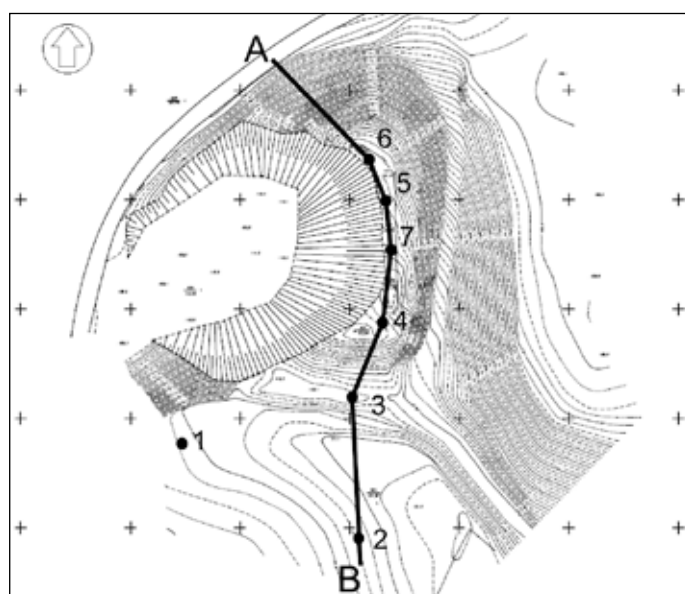
Druga faza dziejów grodziska to okres przygotowywania cypla na potrzeby wzniesienia w tym miejscu grodu. Jednostki stratygraficzne należące do tej fazy mają najczęściej charakter niwelacji. Prace te zainicjowane zostały najpewniej około połowy XIV w., na co wskazuje materiał zabytkowy. W W1 horyzont ten reprezentuje ziemisty piasek z domieszką drobnego żwiru 20, a w W2 sekwencja trzech jednostek – w kolejności stratygraficznej: zwartego, ziemistego piasku 17, lekko piaszczystej ziemi z pojedynczymi kamieniami średnicy ok. 10 cm 5 oraz piaszczystej ziemi z dużą domieszką żwiru 12.

Faza III

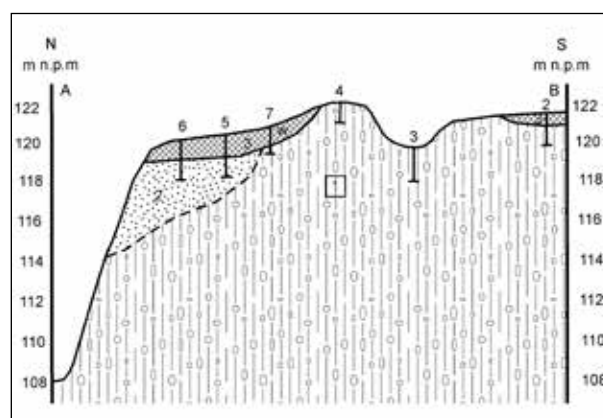
Faza ta to bezpośrednia kontynuacja Fazy II, gdyż związana jest ze wznoszeniem drewnianych umocnień i budynków w obrębie uformowanego wcześniej

Ryc. 6. Mapa geologiczna okolic grodziska w Grabinie, st. 1 (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

Ryc. 7. Plan warstwicowy grodziska w Grabinie, st. 1 (wyk. J. Błaszczuk) z zaznaczonymi miejscami wierzeń geologicznych (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

Ryc. 8. Przekrój geologiczny przez grodzisko w Grabinie, st. 1 po linii N-S: 1 – glina zwalowa, 2 – piasek drobnoziarnisty, 3 – warstwy antropogeniczne (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

Tabela 1. Grabin, st. 1. Badania w roku 2015. Katalog warstw i obiektów oraz ich zależności stratygraficznych (oprac. R. Solecki)

Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Położenie w obrębie stanowiska	Współrzędne x,y/N,E	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
1	-	1,2,3,4	Całe stanowisko		Lekko piaszczysta ziemia z domieszką żwiru i kamieni o śr. do 10 cm; miąższość do 30 cm; humus leśny	10YR 3/1	-	7
2	-	3	Część E majdanu	X=13-15; Y=26-29	Lekko ziemisty piasek; miąższość do 35 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 3/2	1	13
3	-	2	Część NE majdanu	X=10-16; Y=41,50-43	Piasek z pojedynczymi drobnymi i średnimi kamykami; calec	7,5YR 6/6	12, 19	-
4	-	2	Część NE majdanu	X=11,10-15,60; Y=41,50-43	Lekko piaszczysta ziemia z pojedynczymi kamieniami o śr. ok. 10 cm; miąższość do 20 cm; poziom użytkowy	7,5YR 3/3	1, 8, 10	5, 12
5	-	2	Część NE majdanu	X=13,60-16; Y=41,50-43	Lekko piaszczysta ziemia z pojedynczymi kamieniami o śr. ok. 10 cm; miąższość do 50 cm; niwelacja formująca majdan grodziska	7,5YR 3/4	4, 12	17
6	-	1	Część SE majdanu	X=11-14; Y=10-14	Średnio zbity piasek z domieszką żwiru i pojedynczymi kamieniami o śr. ok. 8 cm; calec	2,5Y 6/3	1, 7, 20	-
7	-	1	Część SE majdanu	X=11-14; Y=11-14	Lekko piaszczysta ziemia z domieszką kamieni średnicy 3-15 cm i z pojedynczymi drobinami węgla drzewnych; miąższość do 25 cm; poziom użytkowy	7,5YR 4/3	1, 28	6, 20
8	8	2	Część NE majdanu	X=13,50-14,10; Y=41,50-41,70	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 40 cm, gł. ok. 25 cm		1	9
9	8	2	Część NE majdanu	X=13,50-14,10; Y=41,50-41,70	Piaszczysta, luźna ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 8	10YR 3/2	8	4
10	10	2	Część NE majdanu	X=13,30-13,90; Y=42,80-43	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 40 cm, gł. ok. 30 cm		1	11
11	10	2	Część NE majdanu	X=13,30-13,90; Y=42,80-43	Piaszczysta, luźna ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 10	10YR 3/2	10	4
12	-	2	Część NE majdanu	X=10-14,50; Y=41,50-43	Piaszczysta ziemia z dużą domieszką żwiru; miąższość do 20 cm; niwelacja formująca majdan grodziska	10YR 3/4	1, 4	3, 5, 17, 19
13	-	3	Część E majdanu	X=13,20-15; Y=26-29	Piaszczysta ziemia z drobinami polepy; miąższość do 40 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 3/3	2	14, 15, 16
14	-	3	Część E majdanu	X=14-15; Y=26-27,50	Lekko ziemisty piasek z łatami sypkiego piasku, drobinami polepy i spalenizny; miąższość do 10 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 3/4	13	16
15	-	3	Część E majdanu	X=12,90-15; Y=26-28,50	Duży pokład dobrze wypalanej polepy; miąższość do 40 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	5YR 7/8	13, 16, 18	32
16	-	3	Część E majdanu	X=12,70-15; Y=26-29	Zbity, ziemisty piasek z pojedynczymi grudami polepy; miąższość do 40 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 4/2	13, 14	15, 29, 32
17	-	2	Część NE majdanu	X=10,70-16; Y=41,50-43	Zwarty, ziemisty piasek; miąższość do 45 cm; niwelacja formująca majdan grodziska	7,5YR 4/3	5, 12	19, 45
19	-	2	Część NE majdanu	X=10,40-16; Y=41,50-43	Sypki, lekko ziemisty piasek; miąższość do 25 cm; poziom użytkowy	10YR 6/4	12, 17, 45	3
20	-	1	Część SE majdanu	X=11-14; Y=11,70-14	Ziemisty piasek z domieszką drobnego żwiru; miąższość do 20 cm; niwelacja formująca majdan grodziska	7,5YR 5/4	7	6
21	22	1	Część SE majdanu	X=11-11,40; Y=12,30-12,80	Lekko piaszczysta ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 22	10YR 4/4	1	22
22	22	1	Część SE majdanu	X=11-11,40; Y=12,30-12,80	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 30 cm, gł. ok. 20 cm		21	7
23	24	1	Część SE majdanu	X=11,80-12,30; Y=12,40-12,80	Lekko piaszczysta ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 24	10YR 4/4	1	24
24	24	1	Część SE majdanu	X=11,80-12,30; Y=12,40-12,80	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 35 cm, gł. ok. 20 cm		23	7
25	26	1	Część SE majdanu	X=12,90-13,20; Y=12,40-12,70	Lekko piaszczysta ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 26	10YR 4/4	1	26
26	26	1	Część SE majdanu	X=12,90-13,20; Y=12,40-12,70	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 25 cm, gł. ok. 20 cm		25	7
27	28	1	Część SE majdanu	X=13,80-14; Y=12,30-12,70	Lekko piaszczysta ziemia; wypełnisko dołu postłupowego 28	10YR 4/4	1	28
28	28	1	Część SE majdanu	X=13,80-14; Y=12,30-12,70	Dół postłupowy, owalny w planie, U-kształtny w przekroju; śr. ok. 35 cm, gł. ok. 25 cm		27	7

Tabela 1. Ciąg dalszy

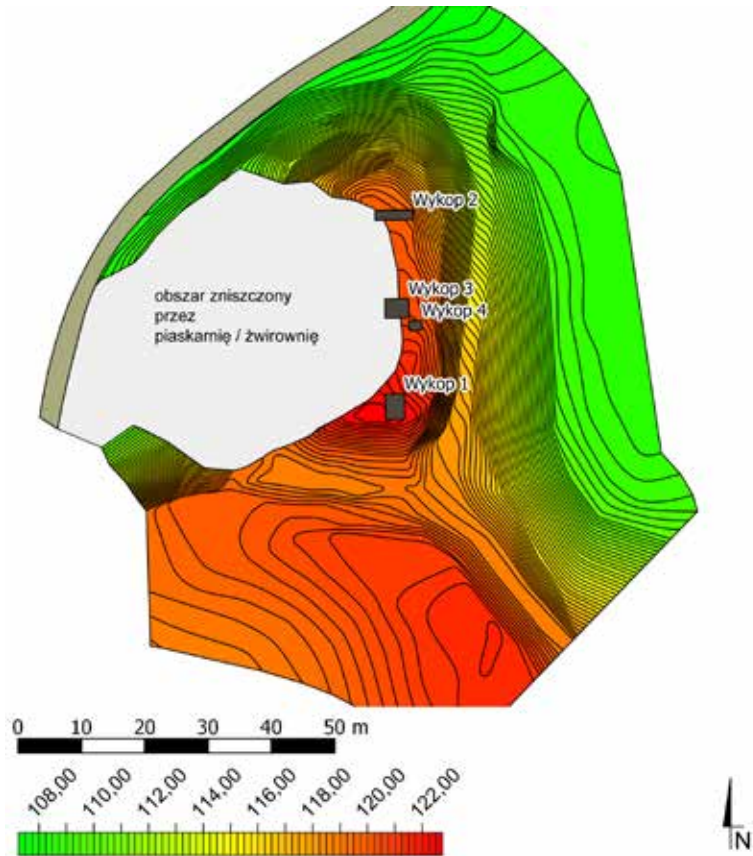
Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Polożenie w obrębie stanowiska	Współrzędne x,y/N,E	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
29	-	3	Część E majdanu	X=12,70-15; Y=27,20-29	Ziemisty piasek; miąższość do 35 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 4/2	16, 18, 32	38, 41, 47
30	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Piaszczysta ziemia; miąższość do 15 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 4/3	1	31
31	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Ziemisty piasek; miąższość do 20 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 3/2	31	34
32	-	3	Część E majdanu	X=12,30-15; Y=26-29	Ziemisty piasek z drobinami polepy i spalenizny; miąższość do 60 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 2/1	15, 16, 18	29, 38, 46
33	-	4	Część E majdanu	X=15-15,50; Y=25-25,40	Polepa; miąższość do 20 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	5YR 7/8	34	35
34	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Ziemia z soczewkami sypkiego piasku; miąższość do 25 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 3/3	31	33, 35, 36, 37
35	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24,40-25,50	Lekko piaszczysta ziemia z drobinami polepy i spalenizny; miąższość do 35 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	7,5YR 5/1	33, 34	36, 55
36	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Lekko przemieszany piasek i ziemia z domieszką drobin polepy; miąższość do 15 cm; naturalny zasyp piwniczki z wkopu 51	10YR 4/4	35, 55	37
37	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Zwarty piasek z drobnym żwirem; calec	2,5Y 5/4	36	-
38	-	3	Część E majdanu	X=12,30-15; Y=26-29	Przemieszany piasek i ziemia z domieszką grud polepy i kawałkami węgla drzewnych; miąższość do 25 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 5/2	29, 32, 46	41
39	-	3	Część E majdanu	X=12,70-15; Y=26-29	Lekko ziemisty piasek z drobinami polepy i spalenizny; miąższość do 15 cm; naturalny zasyp piwniczki z wkopu 51	10YR 5/4	41	42, 43, 49, 52, 53
40	-	3	Część E majdanu	X=13,20-15; Y=26-29	Sypki piasek z dużą ilością węgla drzewnych, spalenizny i grudami polepy; miąższość do 20 cm; pozostałość pożaru piwniczki z wkopu 51	10R 4/3	39, 42, 53	49, 50
41	-	3	Część E majdanu	X=11,70-15; Y=26-29	Sypki, lekko ziemisty piasek z pojedynczymi grudami polepy i pojedynczymi kamieniami; miąższość do 80 cm; naturalny zasyp piwniczki z wkopu 51	7,5YR 6/6	29, 38, 48	39, 51, 52, 53
42	-	3	Część E majdanu	X=13,60-15; Y=26-29	Sypki, lekko ziemisty piasek; miąższość do 10 cm; naturalny zasyp piwniczki z wkopu 51	10YR 7/4	39, 53	40, 43, 49
44	-	3	Część E majdanu	X=11,30-15; Y=26-29	Sypki piasek; calec	10YR 7/2	51	-
45	-	2	Część NE majdanu	X=11,40-15,70; Y=41,40-43	Brak kamienny układający się na osi NS; kamienie o śr. 5-40 cm		17	19
46	-	3	Część E majdanu	X=12-15; Y=26-28,50	Pryzma kamieni; kamienie o śr. ok. 4-30 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51		29, 32	38
47	48	3	Część E majdanu	X=14,50-15; Y=27,30-27,90	Przemieszany piasek i ziemia z grudami polepy i drobinami spalenizny; wypełnisko obiektu 48	10YR 5/3	29, 46	48
48	48	3	Część E majdanu	X=14,50-15; Y=27,30-27,90	Obiekt, nieregularnie owalny w planie, nieregularny w przekroju; śr. ok. 50 cm, gł. do 40 cm; prawdopodobnie negatyw po usuniętym słupie		47	41
49	51	3	Część E majdanu	X=12,90-15; Y=26-29	Naprzemianległe soczewki piasku i ziemi z domieszką pojedynczych kamyczków; miąższość do 20 cm; relikw pozostawiony użytkownikowi piwniczki z wkopu 51	10YR 6/3	39, 40, 42, 43, 50, 53	51, 52
50	51	3	Część E majdanu	X=13,50-15; Y=26-29	Niewielkie rowki szer. do 45 cm i gł. do 25 cm widoczne na stropie warstwy 49; być może relikw drewnianej podłogi w obrębie piwniczki z wkopu 51		40, 43	49
51	51	3	Część E majdanu	X=12-15; Y=26-29	Zbadany fragmentarycznie wkop budowlany pod piwniczkę; wymiary ok. 300 x 300 cm, gł. do 170 cm		49, 52	44
52	51	3	Część E majdanu	X=12,50-13,10; Y=26-29	Próchniczy piasek; miąższość do 50 cm; relikw drewnianej ściany W piwniczki z wkopu 51 znajdujący się in situ	10YR 5/3	49, 53, 41	51
53	-	3	Część E majdanu	X=13-14,20; Y=26-29	Lekko próchniczy piasek; miąższość do 20 cm; relikw przewróconej, drewnianej ściany W piwniczki z wkopu 51	10YR 5/2	39, 41	40, 42, 43, 49, 51, 52

Tabela 1. Ciąg dalszy

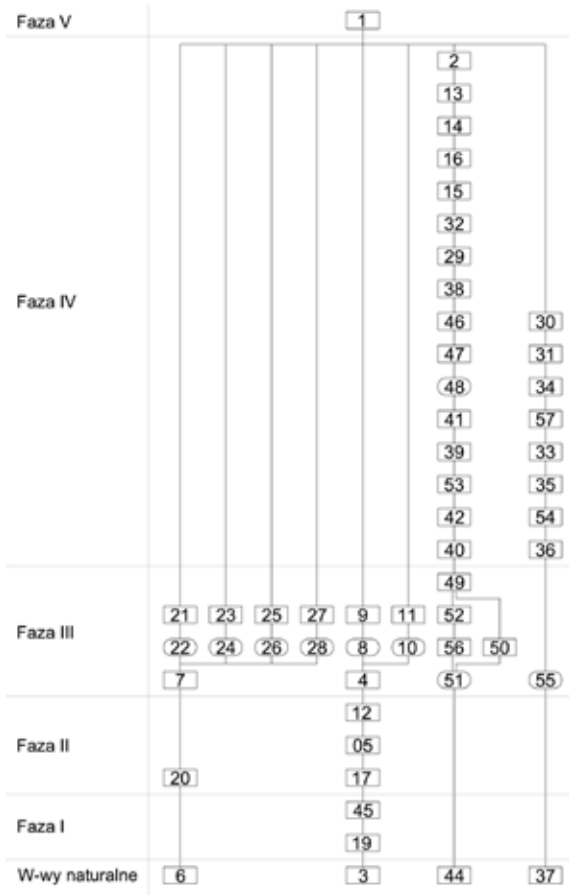
Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Położenie w obrębie stanowiska	Współrzędne x,y/N,E	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
54	-	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Pryzma kamieni; kamienie o śr. ok. 5-20 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51		35	36
55	55	4	Część E majdanu	X=15-17; Y=24-25,50	Uchwyciony fragmentarycznie wkop budowlany pod piwniczkę; wymiary ok. 150 x 200 cm, gł. do 60 cm		36	37
56	51	3	Część E majdanu	X=12-12,60; Y=26,80-27,60	Negatyw słupa umieszczonego w połowie długości ściany W 52 piwniczki z wkopu 51		52	51
57	-	4	Część E majdanu	X=15-16,70; Y=24-25,50	Lekko przemieszany piasek i ziemia; miąższość do 20 cm; intencjonalne zasypisko piwnicy z wkopu 51	10YR 5/4	34	33, 35

Tabela 2. Zestawienie dołów postłupowych z Fazy III (oprac. R. Solecki)

Numer cięcia dołu postłupowego	Numer wypełniska	Kształt w planie	Kształt w przekroju	Średnica	Głębokość
8	9	owalny	U-kształtny	40 cm	25 cm
10	11	owalny	U-kształtny	40 cm	30 cm
22	21	owalny	U-kształtny	30 cm	20 cm
24	23	owalny	U-kształtny	35 cm	20 cm
26	25	owalny	U-kształtny	25 cm	20 cm
28	27	owalny	U-kształtny	35 cm	20 cm

Ryc. 9. Plan warstwowy grodziska w Grabinie z zaznaczonymi wykopami badawczymi z 2015 r. (na podstawie pomiarów J. Błaszczyka, oprac. R. Solecki)

Ryc. 10. Diagram relacji stratygraficznych (oprac. R. Solecki)

plateau. Poziom użytkowy tej fazy wyznacza lekko piaszczysta ziemia z pojedynczymi kamieniami średnicy ok. 10 cm 4 (W2) i lekko piaszczysta ziemia z domieszką kamieni średnicy 3–15 cm i z pojedynczymi drobinami węgla drzewnych 7 (W1). Naturalny strop tych warstw nie zachował się – został naruszony przez młodsze niwelacje. Najwyższy punkt warstwy 4 (W2) osiąga poziom około 120,20 m n.p.m., a warstwy 7 (W1) – około 122,65 m n.p.m. Na stropie tych warstw zarejestrowano sześć dołów posłupowych (tab. 2). Doły posłupowe 22, 24, 26 i 28, odkryto w W1, w południowej części majdanu. Ułożone są na jednej linii, równoległej do osi wschód–zachód i do linii fosy. Odległość pomiędzy środkami kolejnych dołów wynosi około 90–100 cm. Doły posłupowe 8 i 10, odkryto w W2 i leżą na osi zbliżonej do północ–południe. Odległość pomiędzy ich środkami wynosi około 140 cm. Położenie dołów przy krawędzi majdanu sugeruje, że są one pozostałością drewnianej palisady. Przemawia za tym także fakt, że w W1 na linii tych dołów natrafiono na dwa groty strzał. Same pionowe słupy, rozmieszczone co najmniej 90 cm od siebie, nie mogły być pełną formą tej palisady. Była ona zapewne wzmocniana poziomymi elementami – deskami – które nie pozostawiły po sobie bezpośredniego śladu. Za pośredni ślad można przyjąć występowanie w pobliżu tych obiektów gwoździ, które mogły służyć do mocowania desek. W W1 natrafiono co prawda tylko na jeden gwoździe, ale w W2 było to już 10 gwoździ lub ich fragmentów.

Na ten okres można także datować budowę piwniczki, której relikty odsłonięto we wschodniej części majdanu, w linii palisady. Z powodu zbadania jej tylko fragmentarycznie, nie jest możliwe odtworzenie jej pełnej formy. Wzniesiono ją w szerokopłaszczyznowym wkopie budowlanym 51 (W3) / 55 (W4), którego zachowana głębokość dochodzi do 170 cm, a dno znajduje się na poziomie około 118,6 m n.p.m. Na dnie posadowiono drewnianą konstrukcję ścian. Podczas badań odkryto pozostałości ściany zachodniej 52 wzmocnionej słupem 56 umieszczonym prawdopodobnie w połowie jej długości. Ściana ta zachowała się w postaci próchniczych plam 52, o średnicy do 45 cm i wysokości do 50 cm. Zidentyfikowano także negatyw po słupie o średnicy około 30 cm 50, ułożonym na płasko na poziomie podłogi, który mógł spełniać dwie funkcje: rozporową, jako zabezpieczenie ścian przed zsunieniem się pod naciskiem ziemi, lub jako baza dla drewnianych elementów podłogi.

Poziomem użytkowym z okresu funkcjonowania piwniczki są naprzemianległe soczewki piasku i ziemi z domieszką pojedynczych kamyczków 49. Ich strop znajduje się na poziomie około 118,7–118,8 m n.p.m. Jest to jedyna odkryta warstwa, którą można wiązać z okresem funkcjonowaniem grodu po jego zbudowaniu.

Faza IV

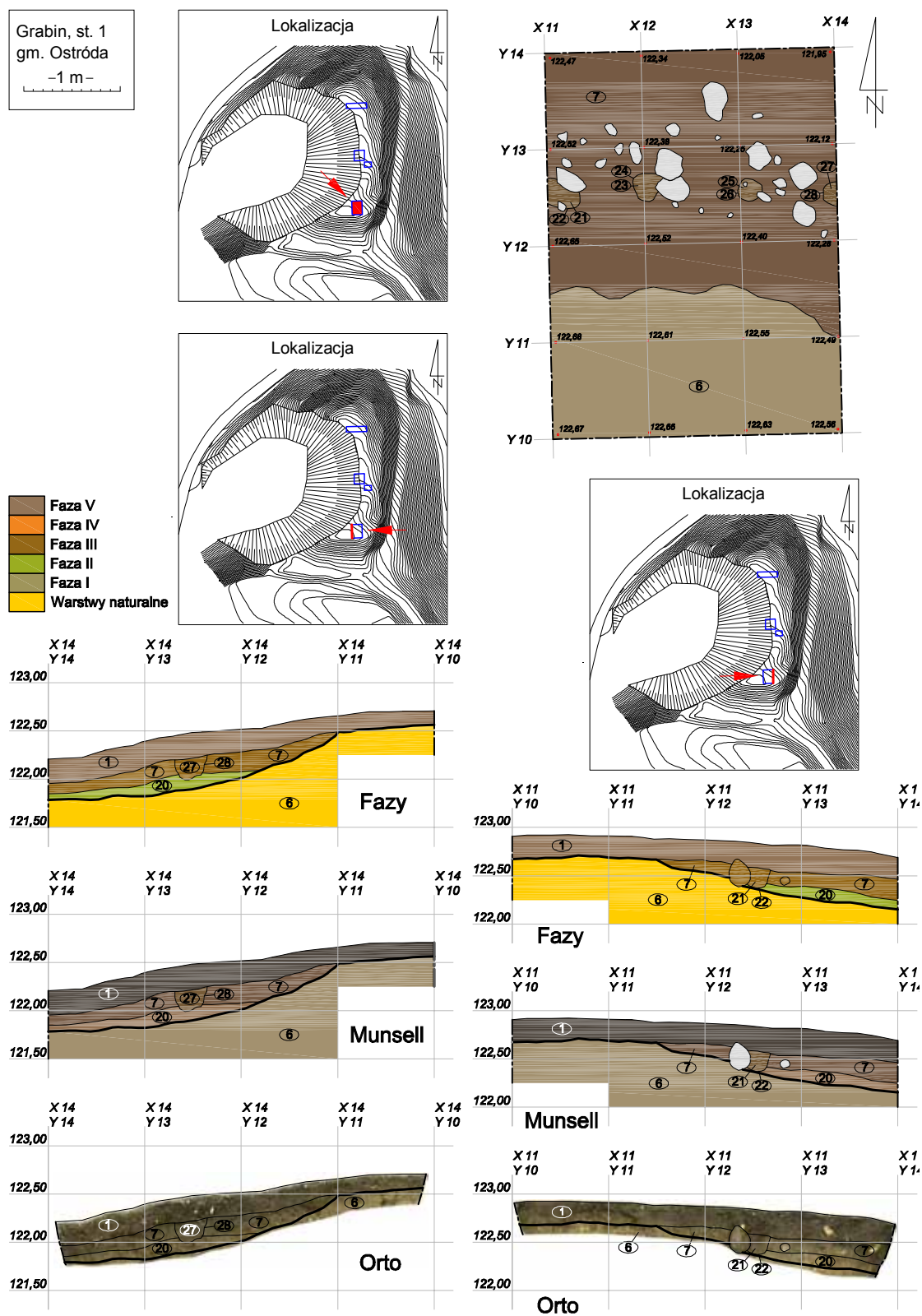
Faza ta związana jest ze zniszczeniem grodziska. Nie jest znana dokładna data tego zdarzenia, lecz na podstawie materiału zabytkowego można wnosić, że mogło to nastąpić około połowy XV w. Wynikiem zdobycia grodu było jego całkowite zniszczenie, włącznie z rozbiórką umocnień i rozbiciem jego powierzchni. Śladami tych czynności jest sekwencja warstw odkryta w W3 i W4. Najstarszą jednostkę wiązać należy prawdopodobnie z pożarem budynku, którego piwniczka była częścią. Jest to sypki piasek z dużą ilością węgla drzewnych, spalenizny i grudami polepy 40. W wyniku pożaru doszło do zaważenia się ścian piwniczki 53 i częściowego jej zasypiania przez napierające nań masy ziemi: sypki, lekko ziemisty piasek 42, lekko ziemisty piasek z drobinami polepy i spalenizny 39, sypki, lekko ziemisty piasek z pojedynczymi grudami polepy i pojedynczymi kamieniami 41 i lekko przemieszany piasek i ziemia z domieszką drobin polepy 36.

Po pożarze prawdopodobnie pobrano elementy konstrukcyjne, które mogły jeszcze spełnić jakąś funkcję – śladem takiej czynności jest negatyw po słupie 48, którego wypełniskiem jest przemieszany piasek i ziemia z grudami polepy i drobinami spalenizny 47. Następnie do niecki po zaważonej piwnicy zsypano pogorzeliśko z sąsiadującego obszaru. Na zasypisko to składają się w kolejności stratygraficznej: kamienie 46, o średnicy do 30 cm, przemieszany piasek i ziemia z domieszką grud polepy i kawałkami węgla drzewnych 38, ziemisty piasek 29, ziemisty piasek z drobinami polepy i spalenizny 32=35, duży pokład dobrze wypalonej polepy 15=33, zbity, ziemisty piasek z pojedynczymi grudami polepy 16=57, lekko ziemisty piasek z łatami sypkiego piasku, drobinami polepy i spalenizny 14=34, piaszczysta ziemia z drobinami polepy 13=31 i lekko ziemisty piasek 2=30. Na zasypiskowy charakter wymienionych warstw wskazuje chaotyczny rozkład zabytków. Odnajdywano je równie często w części spągowej, co w stropowej i w obrębie samych warstw. W przypadku większości z tych warstw brak jest także śladów ewentualnej erozji i spływu, co może wskazywać, że narosły one w niedługim odstępie czasu.

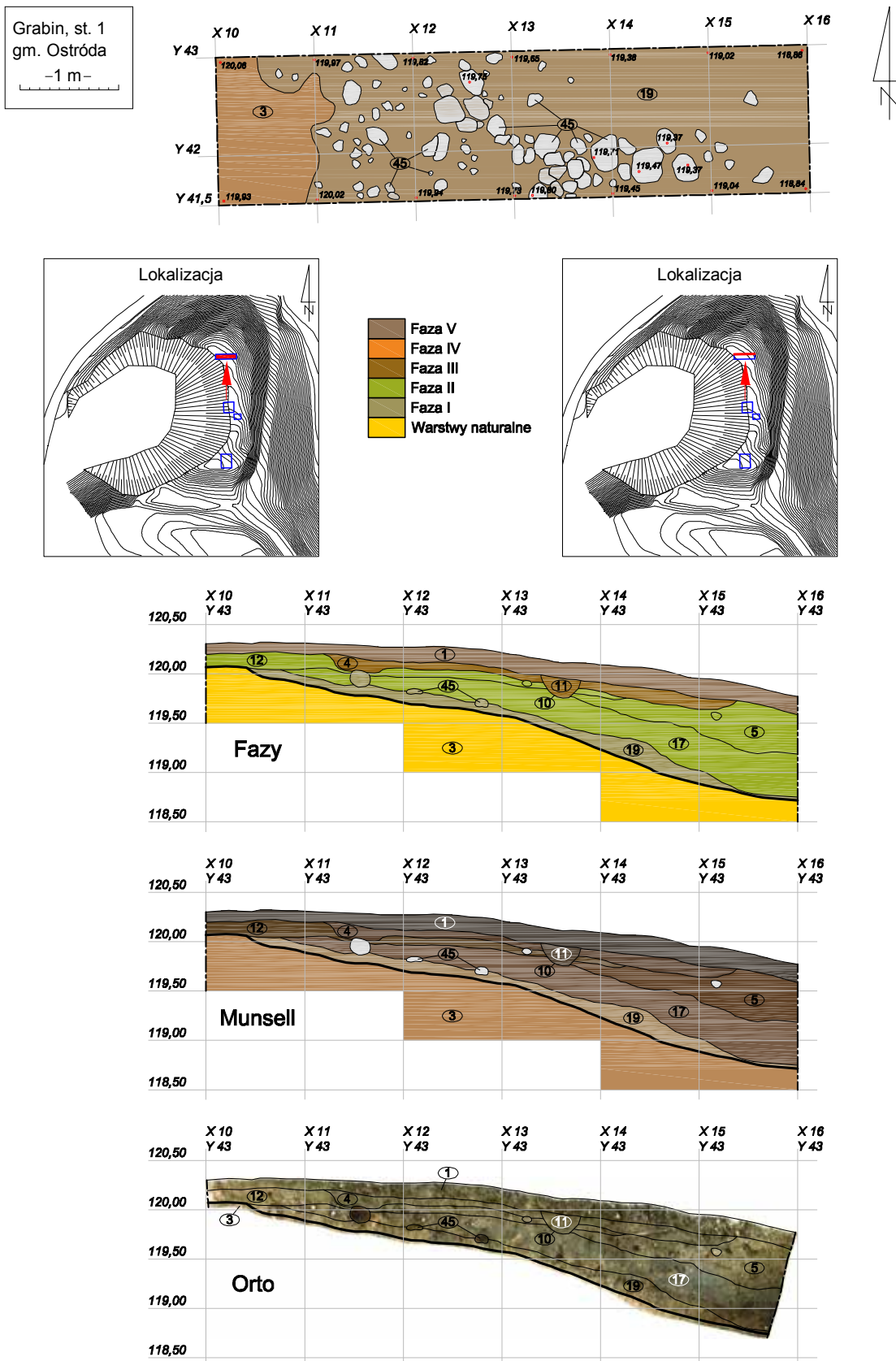
W trakcie wykopalisk nie zarejestrowano śladów osadnictwa datowanych na okres po zniszczeniu grodziska.

Faza V

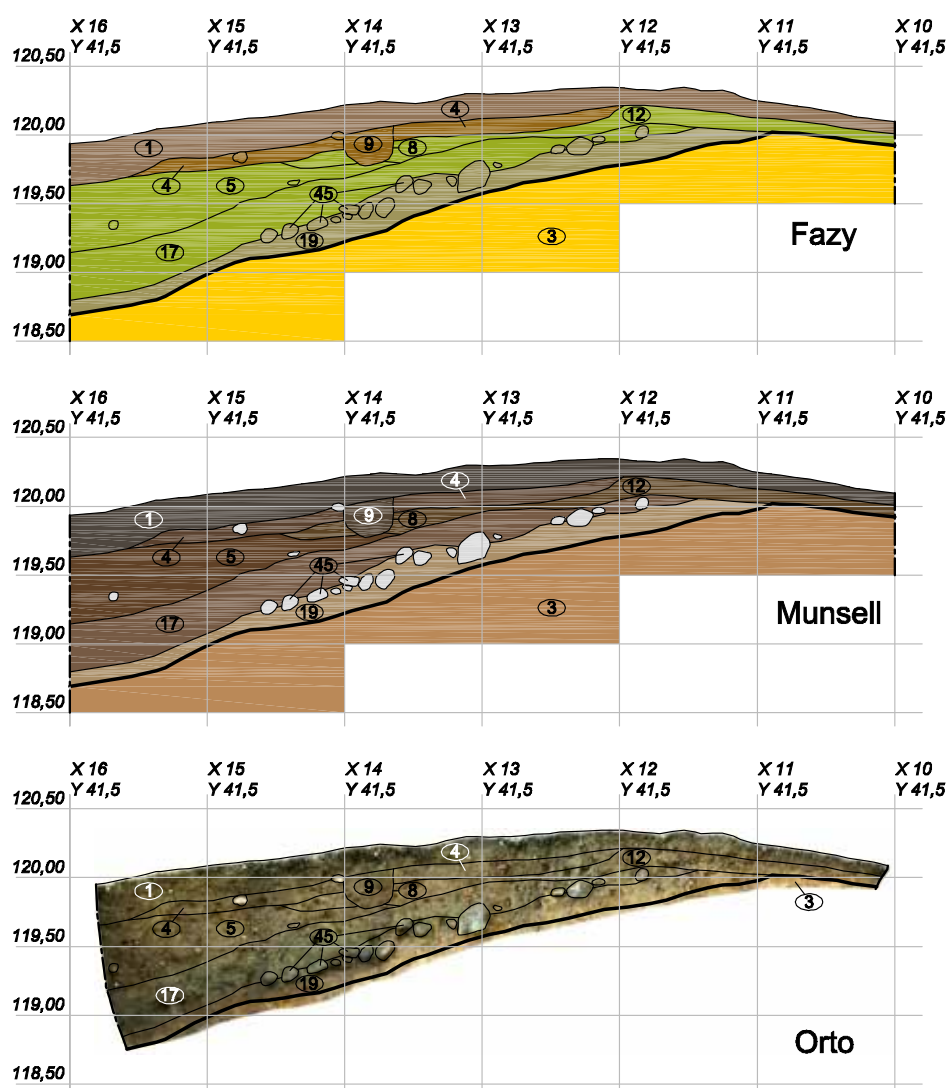
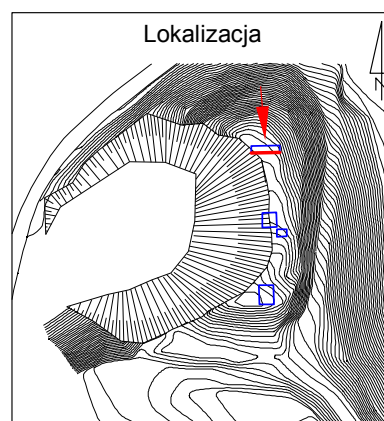
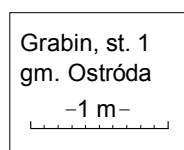
Najmłodszą fazę reprezentuje lekko piaszczysta ziemia z domieszką żwiru i kamieni średnicy do 10 cm (1), będąca współczesnym humusem leśnym, pokrywającym całą powierzchnię majdanu.

Ryc. 11. Plan wykopu 1 na poziomie obiektów z Fazy III (oprac. R. Solecki)

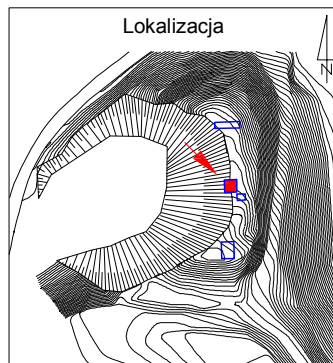

Ryc. 12. Plan wykopu 2 na poziomie bruku z Fazy I oraz profil północny wykopu 2 (oprac. R. Solecki)

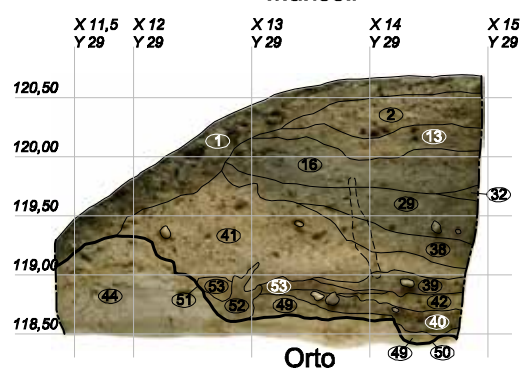
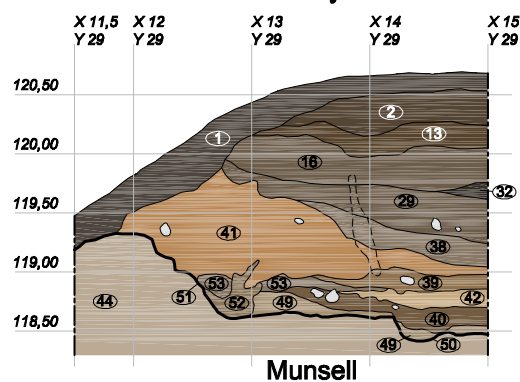
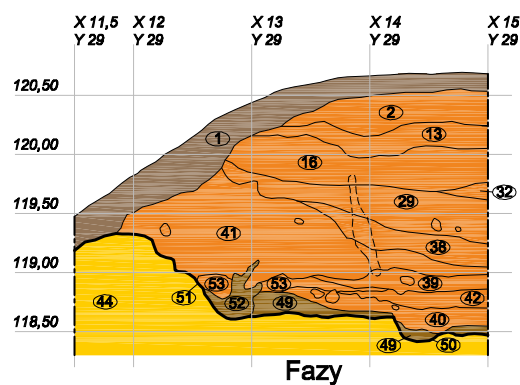
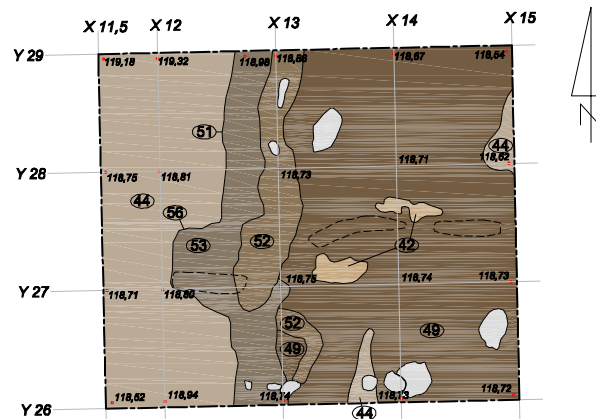
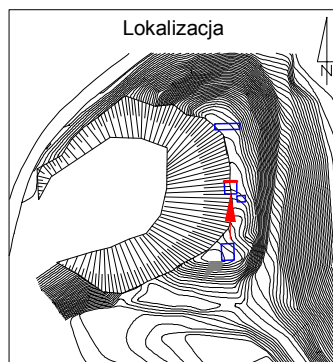

Ryc. 13. Profil południowy wykopu 2 (oprac. R. Solecki)

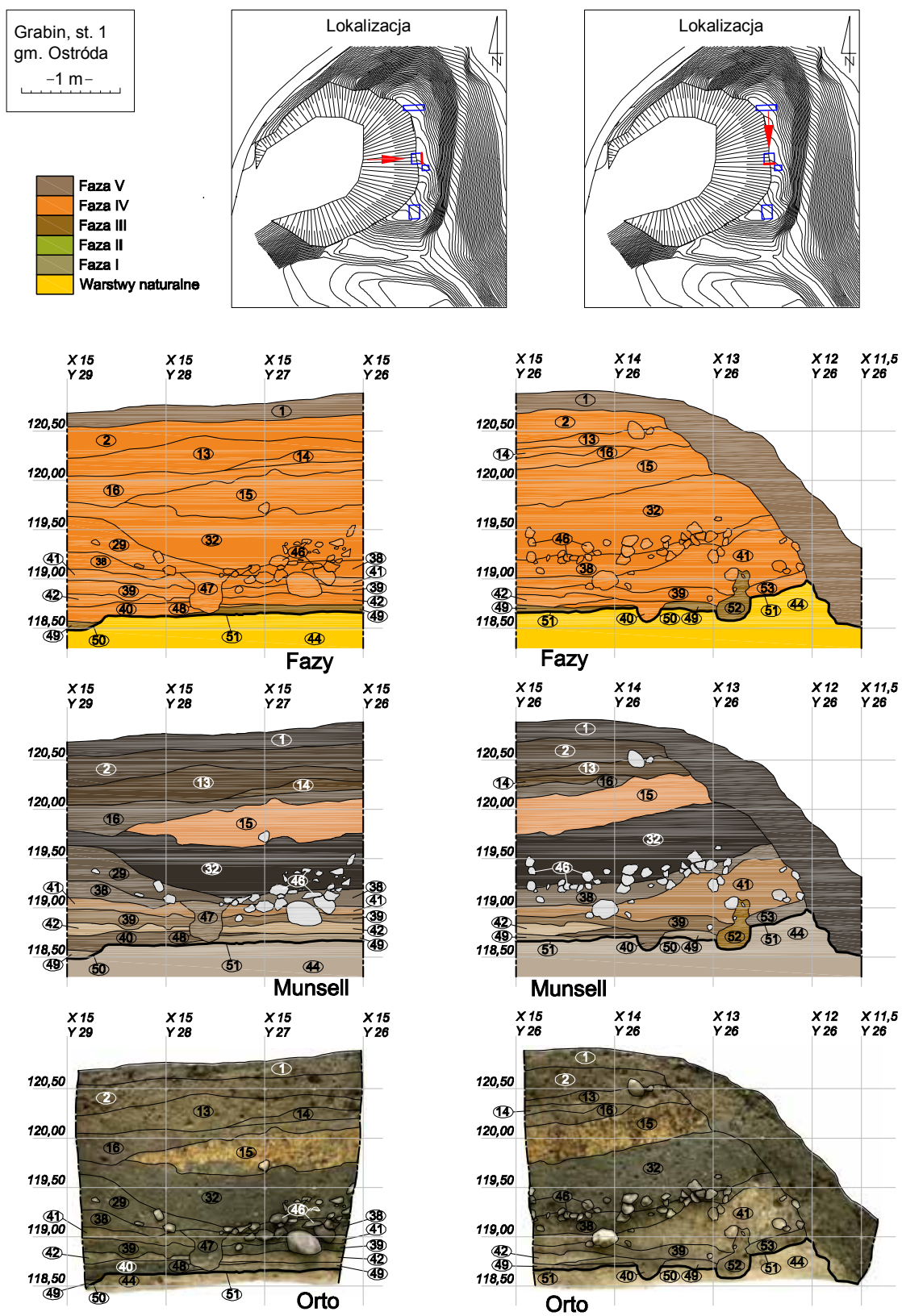
Grabin, st. 1
gm. Ostróda
-1 m-

Faza V
Faza IV
Faza III
Faza II
Faza I
Warstwy naturalne

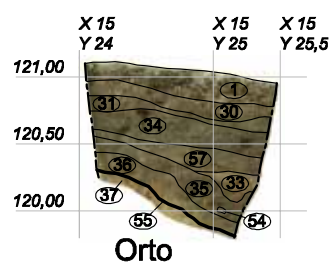
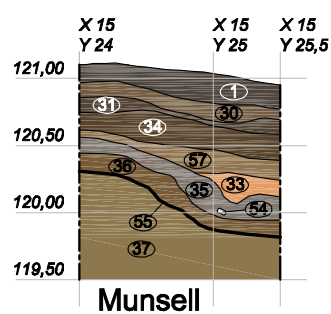
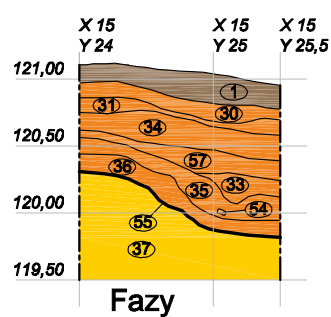
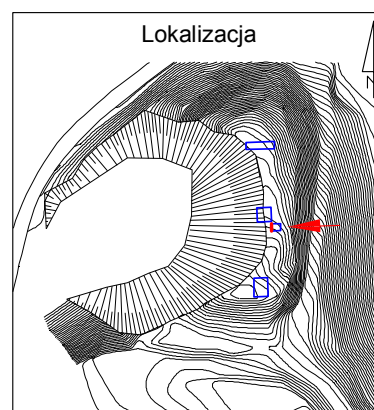
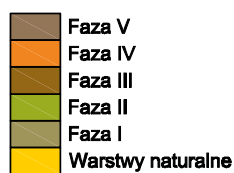

Ryc. 14. Plan wykopu 3 na poziomie reliktów piwniczki z Fazy III oraz profil północny wykopu 3 (oprac. R. Solecki)

Ryc. 15. Profil wschodni (po lewej) i południowy (po prawej) wykopu 3 (oprac. R. Solecki)

Grabin, st. 1
gm. Ostróda
-1 m-

Ryc. 16. Profil zachodni wykopu 4 (oprac. R. Solecki)

Zabytki ruchome

Ceramika (tabela 3)

Materiał ceramiczny w licznie 2303 fragmentów ceramiki podzielono na cztery grupy technologiczno-surowcowe:

GTS-1. Ceramika tradycyjna. Ceramika wykonana ze źle wyrobionej masy ceramicznej z dość dużą ilością drobnej domieszki schudzającej – piasku, drobin startego granitu i szamotu. Grubość ścianki wynosi około 5-7 mm (średnio około 6 mm), a grubość dna do 10 mm. Wypał jest utleniający. Kolor ścian jest jasnopomarańczowy, pomarańczowy lub brązowy. Przełam zazwyczaj jest trójkolorowy. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna jest lekko szorstka z widocznymi śladami obtaczania i zagładzania.

Grupa tej ceramiki jest drugą najliczniejszą w zbiorze z grodziska w Grabinie. Zadokumentowano jej łącznie 565 fragmentów, co stanowi około 24,5% całego zbioru. Pod względem surowcowym tego typu materiał ceramiczny można datować na wczesne średniowiecze, zapewne XI-XIII w. Jednakże znaczna część form naczyń, a także motywy zdobnicze wykonywane za pomocą stempelka nawiązują do tych występujących na naczyniach „siwych”, których początki na tych obszarach można datować na koniec pierwszej połowy XIII w.⁶ Dlatego też analizowany zbiór należy traktować, jako pochodzący z około XIII w.

GTS-2. Ceramika „siwa” kuchenna. Ceramika wykonana z dobrze wyrobionej masy ceramicznej z małą ilością drobnej domieszki schudzającej – startego piasku. Grubość ścianki wynosi około 4-9 mm (średnio około 5-6 mm). Wypał jest redukcyjny. Kolor ścian jest jasnoszary, szary i ciemnoszary. Przełam jest najczęściej jednokolorowy. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna jest gładka, z widocznymi na niej śladami toczenia i zagładzania. Na wielu fragmentach ceramiki tej grupy zanotowano ślady niedosiwienia w postaci rudawych plam na powierzchni naczynia lub rudawych przełamów, będących wynikiem nieprawidłowo przeprowadzonego procesu redukcji. Może to świadczyć o nieopanowanej technice wypału redukcyjnego.

Grupa tej ceramiki jest najliczniejszą w zbiorze z grodziska w Grabinie. Zadokumentowano jej łącznie 1566 fragmentów, co stanowi około 68% całego zbioru. Tego typu materiał ceramiczny, tzw. ceramikę „siwą”, można datować na pełne średniowiecze. Chronologicznie najczęściej ten rodzaj ceramiki występuje od połowy XIII do końca XV w.

GTS-3. Ceramika „siwa” stołowa. Ceramika wykonana z dobrze wyrobionej masy ceramicznej z małą ilością drobnej domieszki schudzającej – startego piasku. Grubość ścianki wynosi około 3-6 mm (średnio około 4 mm). Wypał jest mieszany – początkowo zapewne przeprowadzany w atmosferze utleniającej,

a kończy się krótką fazą w atmosferze redukcyjnej. W ten sposób kolor ścian jest ciemnoszary i grafitowy, a przełam, pomimo względnie cienkich ścian naczyń, jest najczęściej trójkolorowy, rzadziej jednokolorowy.

Grupa tej ceramiki tworzy trzecią najliczniejszą w zbiorze z grodziska w Grabinie. Zadokumentowano jej łącznie 147 fragmentów, co stanowi około 6,4% całego zbioru. Tego rodzaju materiał ceramiczny można datować na pełne średniowiecze, od połowy XIII do końca XV w.

GTS-4. Ceramika ceglasta. Ceramika wykonana z dobrze wyrobionej masy ceramicznej z małą ilością drobnej domieszki schudzającej – startego piasku. Grubość ścianki wynosi około 3-5 mm. Wypał jest utleniający. Kolor ścian jest pomarańczowy, a przełam jednokolorowy. Powierzchnia zewnętrzna jest gładka, wewnętrzna jest gładka z widocznymi na niej śladami toczenia i zagładzania. Nie zaobserwowano śladów polewy.

Grupa tej ceramiki jest najmniej liczna w zbiorze z grodziska w Grabinie. Zadokumentowano jej łącznie 24 fragmenty, co stanowi około 1% całego zbioru. Tego rodzaju materiał ceramiczny można datować na późne średniowiecze. Pojawia się on około połowy XV w. i szybko zdobywa popularność, tak że do początku XVI w. dominuje na tych obszarach nad ceramiką „siwą”⁷.

W trakcie badań zadokumentowano także jeden fragment ceramiki o barwie żółto-ceglastej i wybliszczzonej powierzchni, którą można datować na wczesną epokę żelaza lub okres wpływów rzymskich. Znajdowała się ona na wtórnym złożu, w zasypisku piwniczki, które powstało prawdopodobnie w drugiej połowie XV w. Obecność takiej ceramiki może oznaczać, że na obszarze grodziska istniała w przeszłości jakaś forma starszego osadnictwa.

Pomimo, że w badanym zbiorze ceramiki duża część jest silnie rozdrobniona (61,7% fragmentów ma poniżej 4 cm średnicy; tab. 4), udało się wytypować 880 fragmentów (38,2% całego zbioru), które posiadają jakikolwiek element diagnostyczny. Elementy diagnostyczne sklasyfikowano według typologii przedstawionej poniżej. Na zbiór ten składają się 254 fragmenty wylewów naczyń (48 fragmentów z GTS-1, co stanowi 8,5% tej grupy; 183 fragmenty z GTS-2, co stanowi 11,7% tej grupy; 14 fragmentów z GTS-3, co stanowi 9,5% tej grupy; 9 fragmentów z GTS-4, co stanowi 37,5% tej grupy), 31 fragmentów pokrywek (10 fragmentów z GTS-1, co stanowi 1,7% tej grupy; 20 fragmentów z GTS-2, co stanowi 1,3% tej grupy; 1 fragment z GTS-3, co stanowi 0,7% tej grupy), 66 fragmentów den (18 fragmentów z GTS-1, co stanowi 3,2% tej grupy; 43 fragmenty z GTS-2, co stanowi 2,7% tej grupy; 4 fragmentów z GTS-3, co stanowi 2,7% tej grupy; 1 fragment z GTS-4, co stanowi 4,1% tej grupy) i 529 fragmentów zdobionych brzuśców (96 fragmentów z GTS-1, co stanowi 17% tej grupy;

⁶ Jasiński 1981, s. 14-16 (590-592).

⁷ Marcinkowski 2013: 245-247.

Tabela 4. Fragmentacja i erozja fragmentów ceramiki z grodziska w Grabinie, st. 1 (oprac. U. Kobylińska)

Faza	Jedn. strat.	Kategorie wielkościowe [cm]													Stopień erozji				RAZEM
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	0	I	II	III	
1	19		2	10	1	4		1								7	11		18
2	5			3	1											4			4
2	12		15	9	10	2									2	9	24	1	36
2	17		10	12	14		3	1	1							16	23	2	41
2	20		3	5	2	1	1	1							2	7	4		13
3	4	5	30	25	14	9	10	2	1						4	42	43	7	96
3	7		11	11	16	4	1	1	1						1	27	17		45
3	9		1													1			1
3	28		7	7	4	2										12	7	1	20
4	2	10	92	65	42	8	8		1						10	38	173	5	226
4	13	1	19	26	7	2		1	1							11	44	2	57
4	14	1	20	30	24	6	7	2		2					1	22	68	1	92
4	15		12	5	3	1	1								1	8	13		22
4	16	5	58	53	17	6		1	2	1						31	109	3	143
4	29	6	54	105	58	23	11	4	1						6	44	212		262
4	30		12	14	7	5	3	1	2						1	14	29		44
4	31	5	28	16	4	1	1									17	38		55
4	32	8	89	144	104	60	23	14	5	2	1	1			14	129	303	5	451
4	34		4	2												2	4		6
4	36		2	4	5	2	1	1								2	13		15
4	38	1	25	29	33	30	21	11	3	2	3	1			25	42	92		159
4	39	1	16	27	16	14	7		2		2	1		1		27	60		87
4	40		2	9	17	8	4	4		2	1	1			8	19	21		48
4	41		3	16	5		2			1					7	9	11		27
4	42			7	4	3	2		1	1			1		5	9	5		19
5	1	12	108	109	64	19	1	1	2						12	65	236	3	316
SUMA		55	623	743	472	210	107	46	23	11	7	4	1	1	99	614	1560	30	2303

373 fragmenty z GTS-2, co stanowi 23,8% tej grupy; 53 fragmenty z GTS-3, co stanowi 36% tej grupy; 7 fragmentów z GTS-4, co stanowi 29,1% tej grupy).

Typologia dzieli wylewy naczyń z próbą określenia ich formy/funkcji oraz formy zdobień:

Wylewy:

Typ 1 – naczynia z wylewem wychylonym na zewnątrz i zaopatrzonym w okap, zazwyczaj wiązane z ceramiką kuchenną (garnkami, rzadziej dzbankami), charakterystyczne dla późnego średniowiecza (4. ćwierć XIII – XIV/XV w.), ale pojawiające się już w wieku XII⁸:

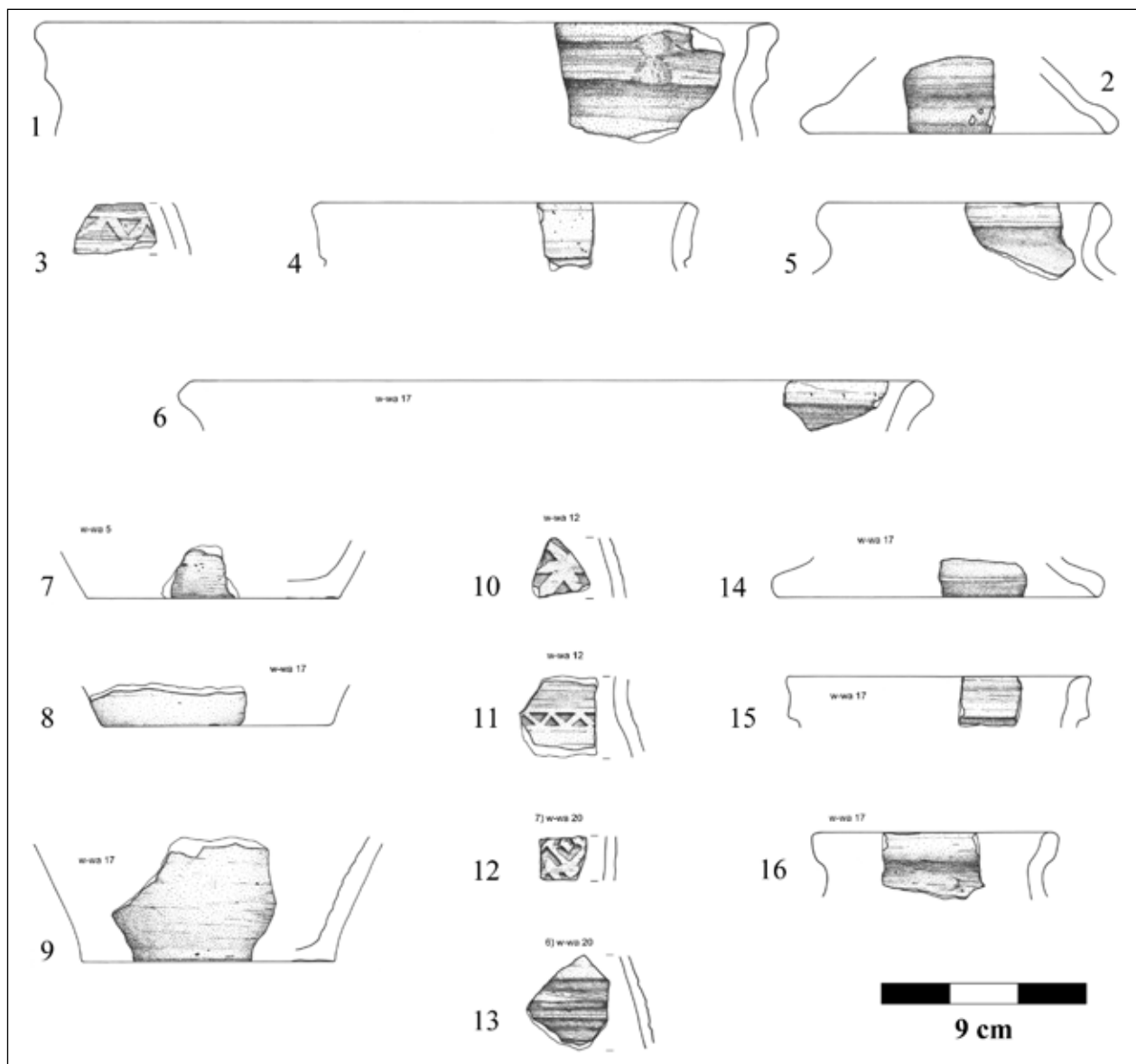
- odmiana A: krawędź wylewu lekko pogrubiana, wyoblona, nie utrzymująca stałego kształtu profilu na całym jego obwodzie, po stronie zewnętrznej słabo wykształcony okap, po stronie wewnętrznej wrąb na pokrywkę (tabl. 1:1; 4; 5:3);
- odmiana B: krawędź wylewu pogrubiana, wyprofilowana w kształt zbliżony do litery „T”, po stronie zewnętrznej okap, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki, tylko sporadycznie występuje wrąb (tabl. 3:1; 3; 14:1; 5);
- odmiana C: krawędź wylewu nie pogrubiana, silnie wyoblona, po stronie zewnętrznej okap,

po stronie wewnętrznej brak wrębu na pokrywkę (tabl. 1:15; 3:7; 6:10);

- odmiana D: krawędź wylewu nie pogrubiana, ścięta na zewnątrz, po stronie zewnętrznej okap, po stronie wewnętrznej brak wrębu na pokrywkę (tabl. 2:2; 3:5; 5:8; 6:11);
- odmiana E: krawędź wylewu pogrubiana, ścięta na płasko, po stronie zewnętrznej okap, po stronie wewnętrznej dość często występuje wrąb na pokrywkę (tabl. 2:3; 3:8; 4:4; 5:1; 5);
- odmiana F: krawędź wylewu lekko pogrubiana, po stronie zewnętrznej podwójny okap, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 5:7; 6:3, 12, 14);
- odmiana G: krawędź wylewu pogrubiana, silnie wychylona na zewnątrz, po stronie zewnętrznej słabo wykształcony okap, po stronie wewnętrznej brak wrębu na pokrywkę (tabl. 4:3);
- odmiana H: krawędź wylewu pogrubiana, lekko wyoblona, po stronie zewnętrznej słabo wykształcony okap / załom przechodzący w szyjkę, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 4:2; 6:1).

Typ 2 – naczynia o wylewie nawiązującym do tradycyjnych form esowatych, bez okapu, występujące w wielu formach naczyń, głównie garnków, charak-

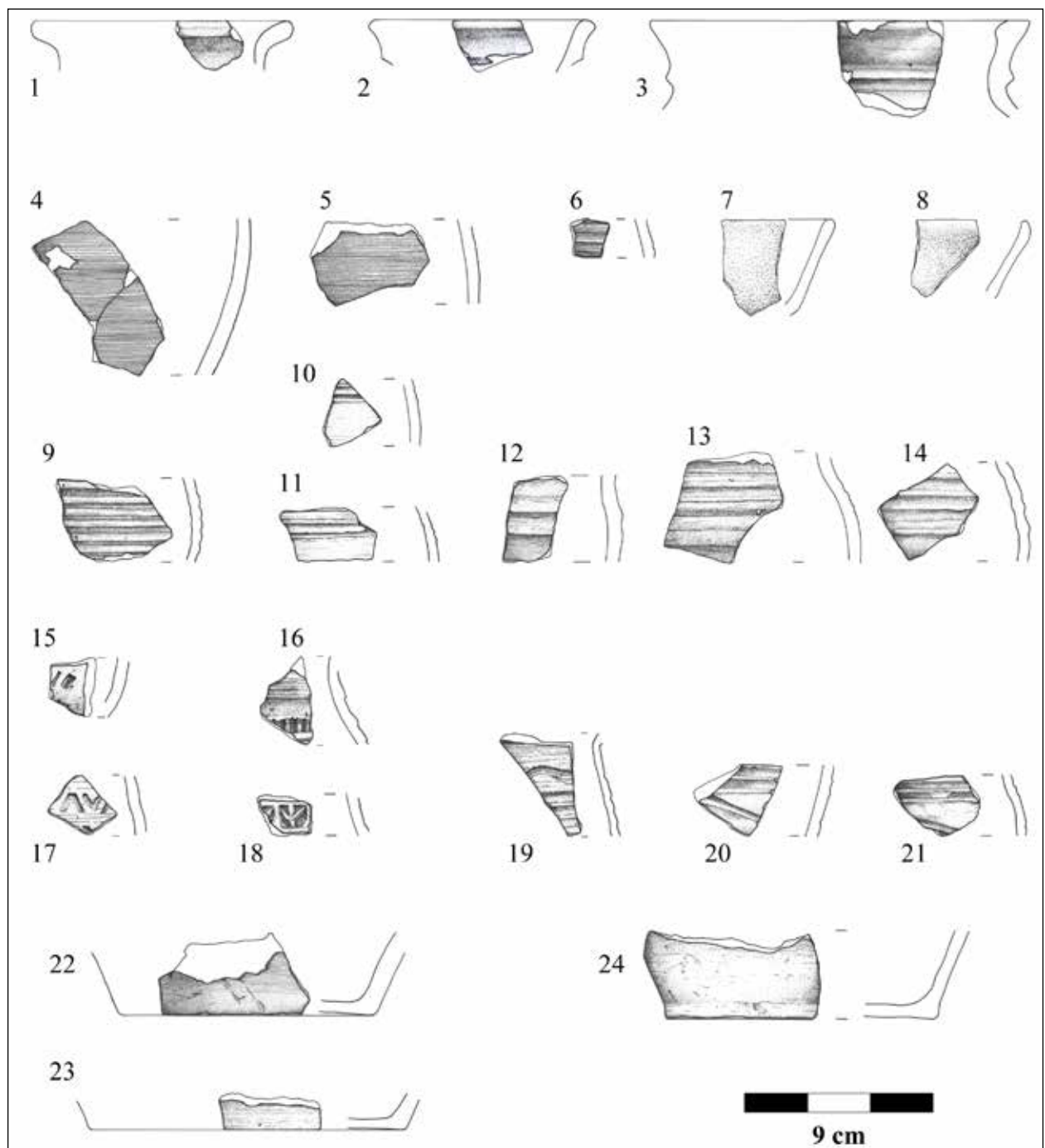
⁸ Faza V wg Poliški 1996: 45, 118, 167-181.

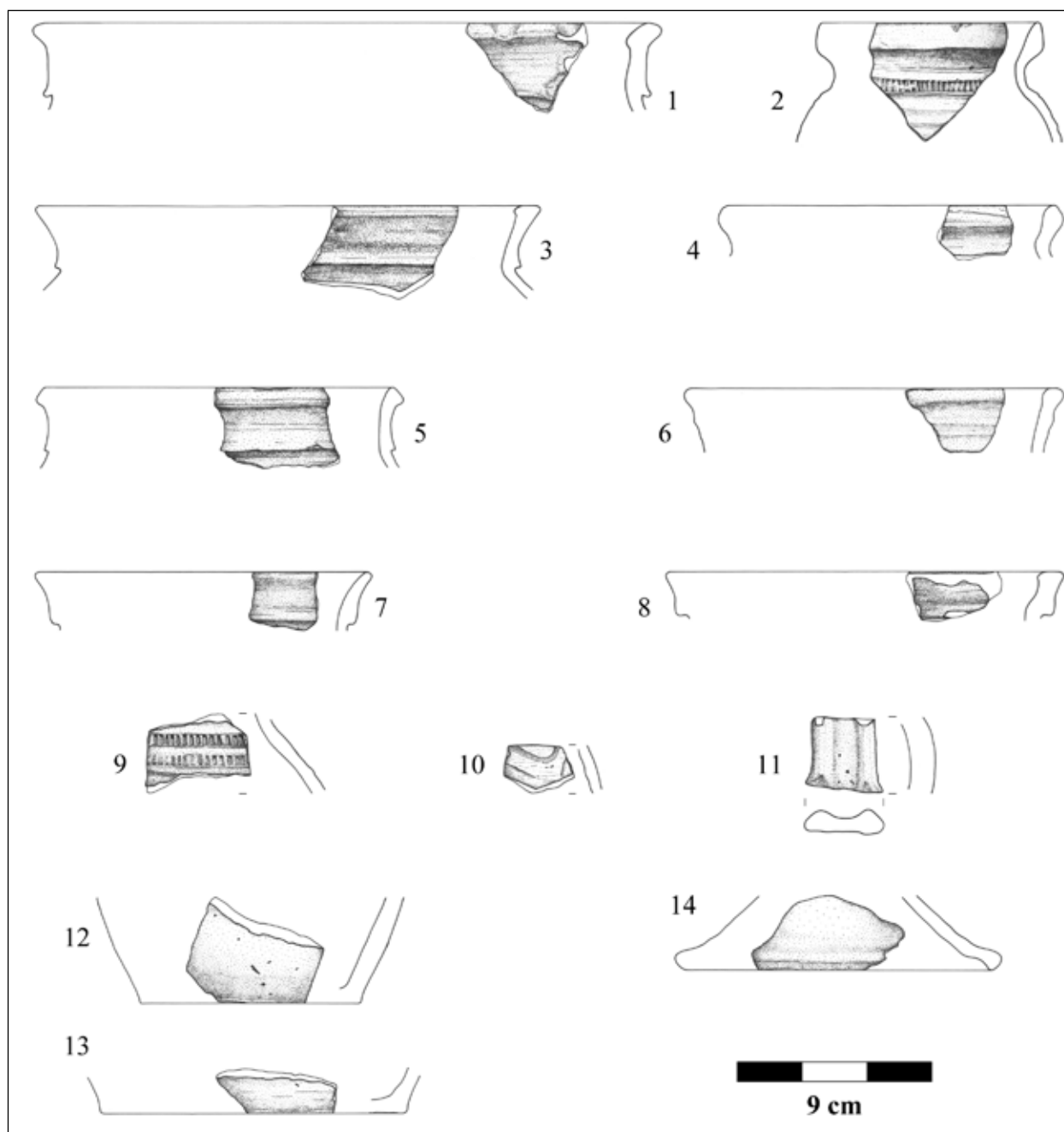
Tablica 1. Ceramika z Fazy I (1-5 – z warstwy 19) i Fazy II (6-16 z warstw 5, 12, 17 i 20) (rys. B. Karch i D. Wach)

terystyczne zarówno dla wczesnego, jak i dla późnego średniowiecza:

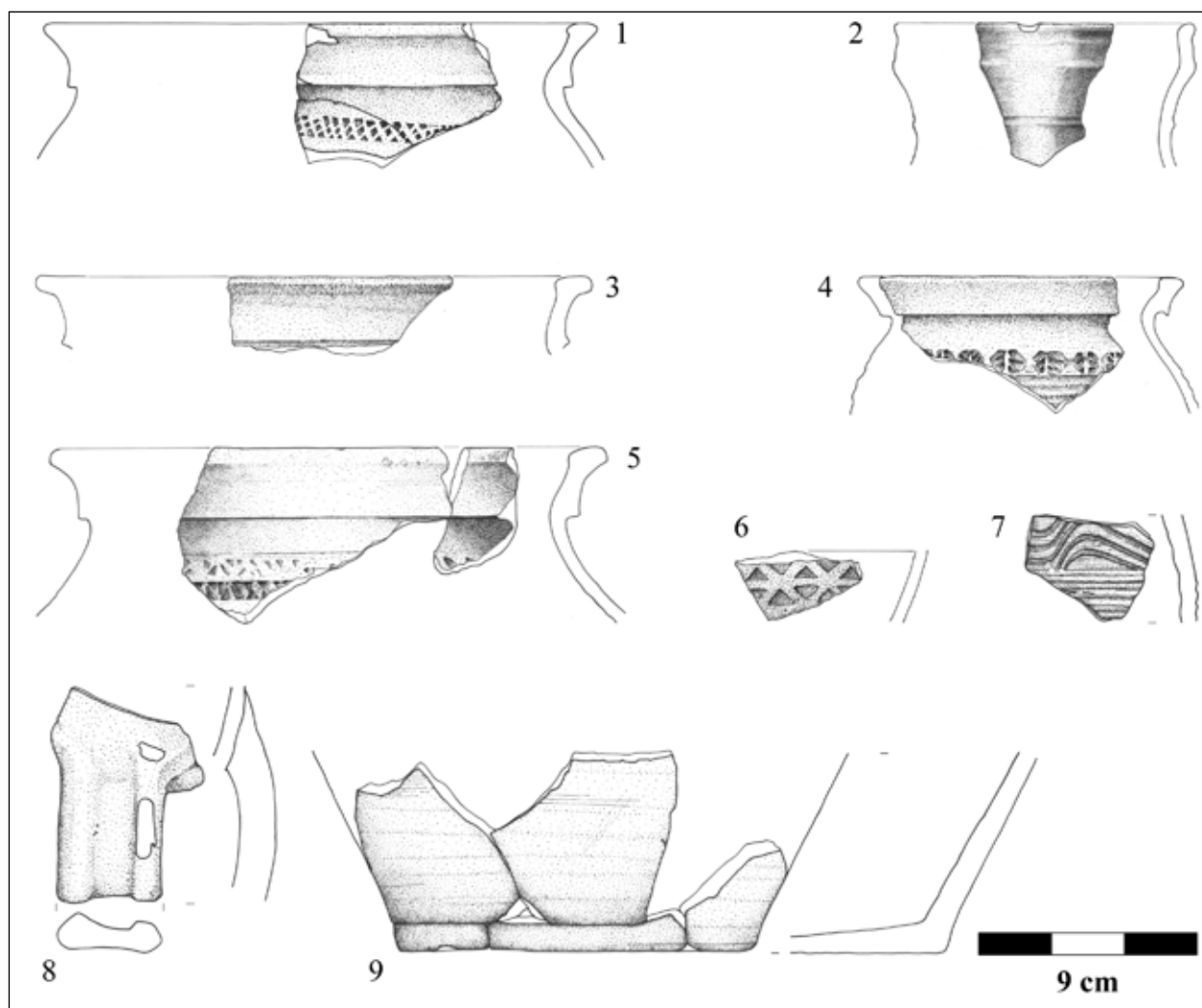
- odmiana A: krawędź wylewu lekko pogrubiana, wyoblona, po stronie wewnętrznej wrąb na pokrywkę, szyjka relatywnie długa (tabl. 1:6; 6:15);
- odmiana B: krawędź wylewu lekko pogrubiana, wyoblona, po stronie wewnętrznej wrąb na pokrywkę, szyjka krótka (tabl. 1:5; 3:4; 5:2);
- odmiana C: krawędź wylewu lekko pogrubiana, wychylona na zewnątrz i ścięta pionowo, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 3:2);
- odmiana D: krawędź wylewu lekko pogrubiana, w formie krótkiego cylindra ściętego u góry na płasko, powierzchnia zewnętrzna wylewu częściowo pokryta ornamentem linii falistej, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 6:2, 6, 17);
- odmiana E: krawędź wylewu pogrubiana, w przekroju zbliżona do kwadratu, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 5:4, 9; 6:4, 5);
- odmiana F: krawędź wylewu pogrubiana, od góry ścięta na płasko, w przekroju zbliżona do wałka ściętego u góry na płasko, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 5:10; 6:16);
- odmiana G: krawędź wylewu pogrubiana, od góry ścięta na płasko, w przekroju zbliżona do wałka,

Tablica 2. Ceramika z Fazy III (z warstwy 7) (rys. B. Karch i D. Wach)

Tablica 3. Ceramika z Fazy III (z warstwy 4 i 28) (rys. B. Karch i D. Wach)

Tablica 4. Ceramika z Fazy IV (z warstwy 38) (rys. B. Karch i D. Wach)

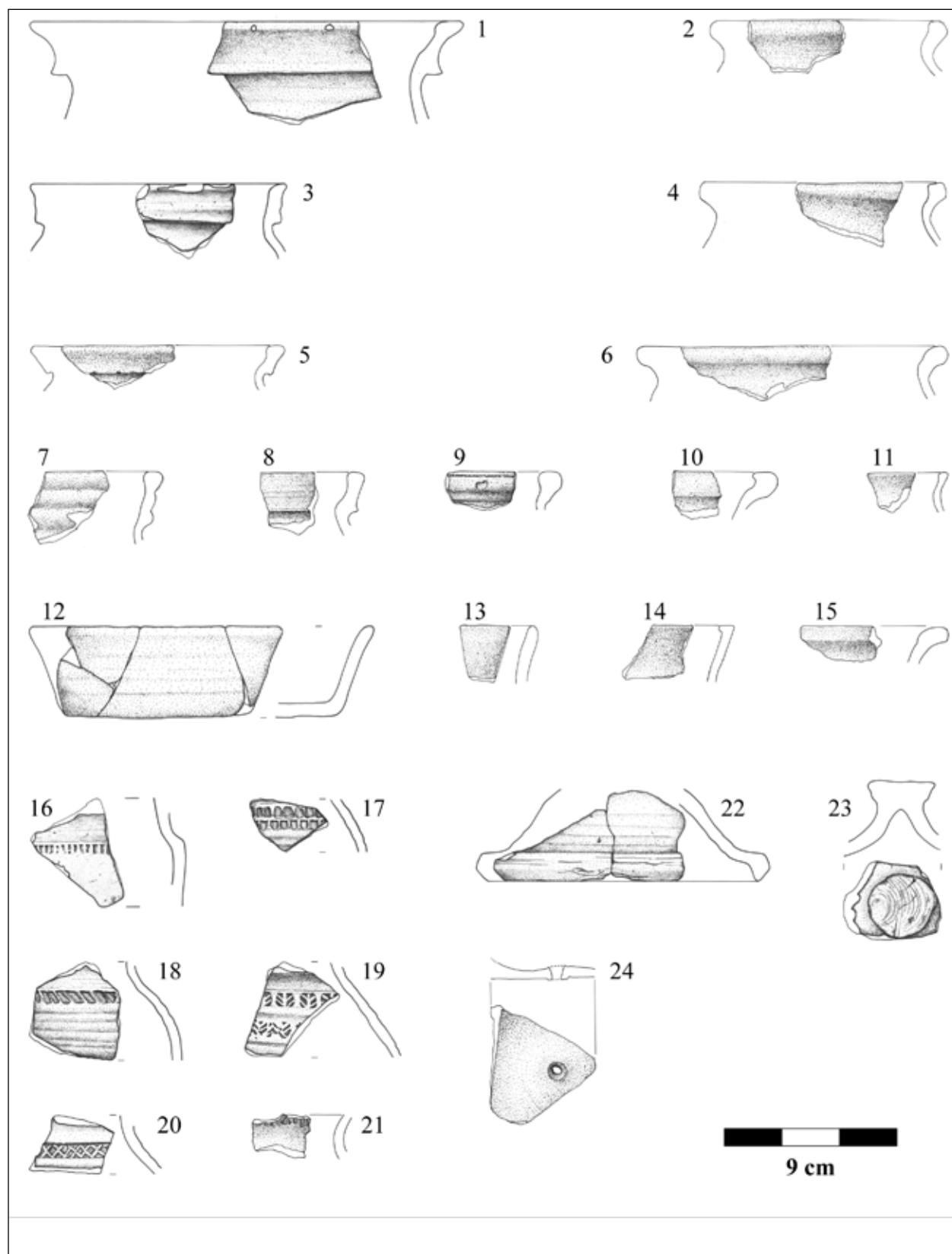
- strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki (tabl. 5:11; 6:18);
- odmiana H: krawędź wylewu nie pogrubiana, od góry ścięta na płasko, strona wewnętrzna zasadniczo nieprzystosowana do pokrywki, szyjka krótka (tabl. 5:6).

Typ 3 – naczynia o wylewach wychylonych na zewnątrz, bez wyodrębnionej szyjki i brzuśca – tzw. formy jednoelementowe (zbliżone do grupy AVI wg Buko)⁹ – interpretowane jako misy, miski lub kubki:

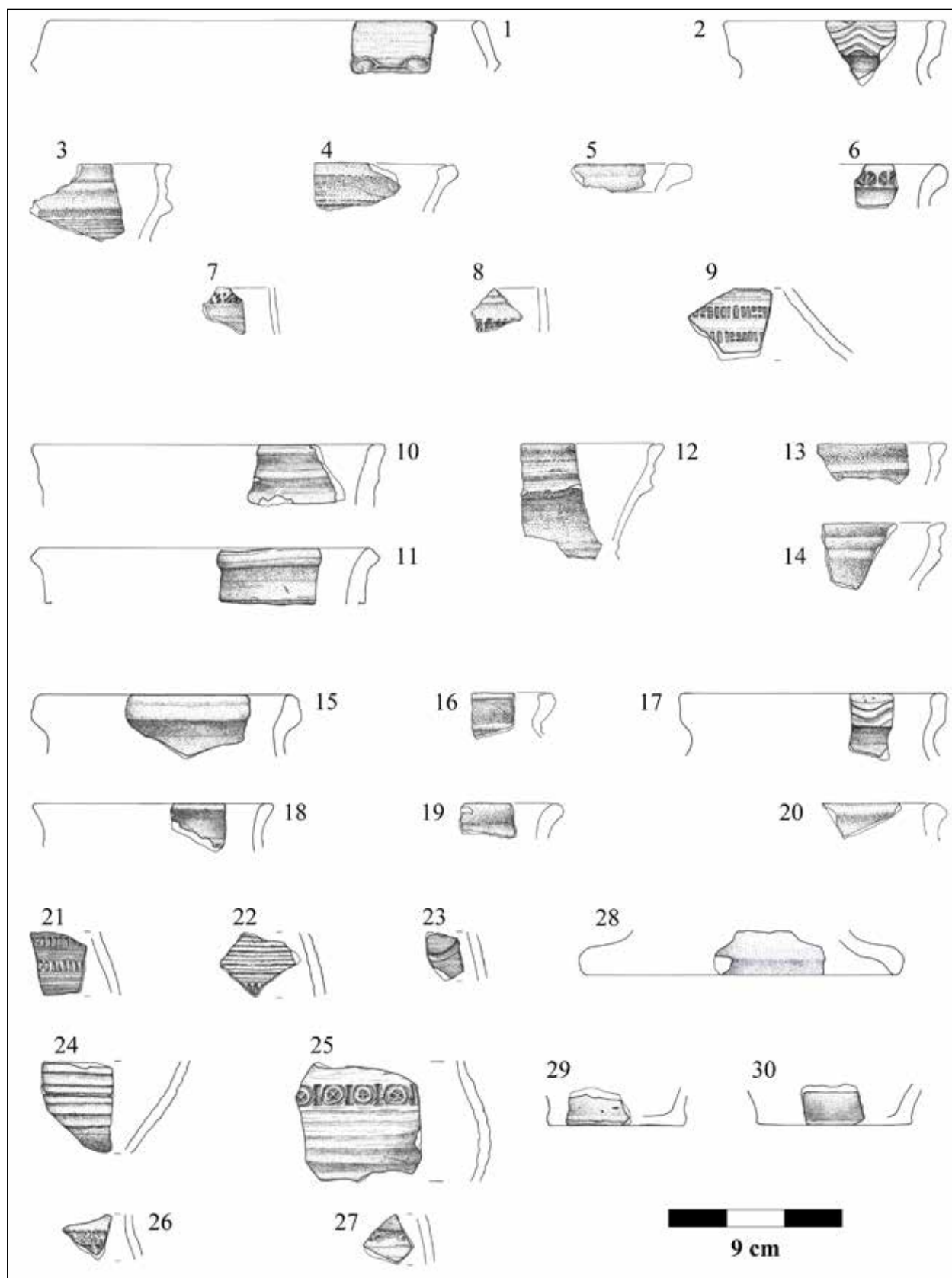
- odmiana A: krawędź wylewu nie pogrubiana, wyoblona (tabl. 2:7-8; 3:6; 5:12-13);
- odmiana B: krawędź wylewu lekko pogrubiana, ścięta na zewnątrz (tabl. 1:6);
- odmiana C: krawędź wylewu lekko pogrubiana, ścięta na płasko (tabl. 5:14; 6:13);
- odmiana D: krawędź wylewu lekko pogrubiana, wyoblona i lekko wywinięta na zewnątrz (tabl. 2:1; 5:15; 6:19).
- Typ 4 – naczynia bez wyodrębnionego wylewu – prawdopodobnie tzw. formy dwuelementowe (zbliżone do grupy AVI wg Buko)¹⁰:
- odmiana A: górna krawędź pogrubiana, ścięta na płasko (tabl. 6:20);
- odmiana B: górna krawędź lekko pogrubiana, lekko wywinięta na zewnątrz ścięta pionowo;
- odmiana C: górna krawędź lekko pogrubiana, wyoblona.

⁹ Buko 1990: 279-281.

¹⁰ Buko 1990: 276-277.

Tablica 5. Ceramika z Fazy IV (z warstw 29, 30 i 32) (rys. B. Karch i D. Wach)

Tablica 6. Ceramika z Fazy IV (1-9 – z warstw 2, 13, 14 i 16) i V (10-30 – z warstwy 1) (rys. B. Karch i D. Wach)

Ornamenty:

Typ 1: ornament ryty cienkim rylcem, grzebykiem lub patyczkiem:

- odmiana A: dookolne rowki; wąskie (1-2 mm), płytkie, jeden przy drugim o krawędzi lekko zaznaczonej (tabl. 2:4-6);
- odmiana B: dookolne rowki; wąskie (2-3 mm), płytkie, jeden przy drugim o krawędzi wyobloonej, w przekroju kształt sinusoidy (tabl. 1:13; 2:9-10; 6:24);
- odmiana C: dookolne rowki; wąskie (2-3 mm), płytkie, o wyraźnej krawędzi, występujące w wyraźnych odstępach od siebie (5-15 mm) (tabl. 2:11-14);
- odmiana D: dookolna linia falista; wąska (2-3 mm), płytka linia o wyraźnej krawędzi, wysokość sinusoidy powyżej 1 cm (tabl. 2:19-21; 3:10; 4:7; 6:23);
- odmiana E: dookolny pas wąskich na około 1 mm linii skośnych, długości około 1 cm, o jednym końcu wyraźnym, głębokim, a drugim wypływającym się i zanikającym (tabl. 2:15; 5:18).
- Typ 2: wyświecanie:
- odmiana A: wyświecanie pokrywa całą powierzchnię;
- odmiana B: nieregularne wyświecane linie na powierzchni zewnętrznej;
- odmiana C: regularne wzory geometryczne stworzone z wyświecanych linii.
- Typ 3: stempelkowy:
- odmiana A: stempelek w kształcie litery „V” odbijany tuż obok siebie i obracany o 180°, tworzący dookolne, 2-3 rzędowe pasy (tabl. 1:12; 2:17);
- odmiana B: stempelek w kształcie stylizowanego drzewa iglastego, odbijany w polach o średnicy około 1 cm tuż obok siebie i tworzący dookolny pas (tabl. 4:4; 5:19);
- odmiana C: stempelek w kształcie trójkąta równoramiennego (podstawa około 6-8 mm, ramiona około 4-5 mm), odbijany obok siebie i tworzący dookolne, 1-3 rzędowe pasy (tabl. 1:3, 10-11; 4:6);
- odmiana D: stempelek w kształcie małych trójkątów i rombów (bok długości około 5-8 mm), odbijanych obok siebie i tworzących zwarty, dookolny pas (tabl. 4:1; 5:20);
- odmiana E: stempelek w kształcie małej, kolistej rozetki (śr. ok. 1 cm) wykonanej z małych trójkątów (tabl. 5:21);
- odmiana F: ornament w formie mikrotrójkątów o boku 1,5 mm ustawionych w linii w odstępach 1,5 mm od siebie, w linii dookolnej;
- odmiana G: stempelek w kształcie kwadratu lub prostokąta przeciętego po skosie jedną lub dwoma kreskami (tabl. 4:5; 6:7-8, 27);
- odmiana H: stempelek wykonany za pomocą monety – braktea (tabl. 6:25);
- odmiana I: stempelek w kształcie kwadratu z wpisanym „złamanym krzyżem” (tabl. 2:18).

Typ 4: stempelkowy lub radełkowy - w formie pionowych rowków lub prostokątów ustawionych obok siebie i tworzących dookolny pas, pojedynczy lub podwójny (tabl. 2:16; 3:2, 9; 5:16-17; 6:9, 21-22, 26).

Typ 5: plastyczny - w formie dookolnego grzbietu na powierzchni brzusca uformowanego z tej samej gliny co brzusiec (nie doklejany), szerokości około 5-7 mm i wysokości około 1-2 mm.

Zestawienie liczby fragmentów naczyń przypisanych do poszczególnych wydzielonych typów przedstawiają poniższe tabele (tab. 5-6).

Ponad 94% odnalezionych fragmentów pochodziło ze złoza wtórnego – około 86% z zasypiska piwniczki zbudowanej we wkopie 51 / 55 i około 8% z niwelacji tworzących plateau majdanu. Materiał ceramiczny odnaleziony w nienaruszonych jednostkach stratygraficznych stanowi więc tylko około 6% całego zbioru. Oznacza to, że znakomitą większość zbioru stanowi przemieszany materiał reprezentujący typy, które występują zarówno w całym okresie funkcjonowania grodu, jak i w okresie poprzedzającym jego powstanie, który to okres obejmuje około 250 lat.

Wśród diagnostycznych wylewów, których zbiór liczy 254 fragmenty, zdecydowaną większość tworzą wylewy zaopatrzone w okap (Typ 1), których jest 168 fragmentów (około 66,1% określonego zbioru wylewów). Co więcej, typ ten dominuje w obrębie każdej wydzielonej grupy technologiczno-surowcowej. Dla ceramiki „tradycyjnej” jest to około 68,7% zbioru wylewów diagnostycznych tej grupy, dla ceramiki „siwej” kuchennej jest to około 64%, dla ceramiki „siwej” stołowej jest to około 78,6%, a dla ceramiki ceglastej jest to około 77,8%. To, w połączeniu z faktem, że w obrębie diagnostycznych wylewów ceramiki „tradycyjnej” występuje relatywnie mało naczyń esowatych (około 18,7 % zbioru), mniej niż w zbiorze ceramiki „siwej” kuchennej (około 21,3% zbioru), może oznaczać, że analizowana grupa ceramiki „tradycyjnej” jest względnie późna i można ją datować zapewne na XIII w. Pokrywa się to ze spostrzeżeniem o dość licznie występujących fragmentach niedosiwionych. Zapewne więc początki powstawania zbioru ceramiki z Grabina należy łączyć z pojawieniem się nowych trendów, zarówno jeśli chodzi o technologię wyrobu ceramiki, jak i jej formowania i ozdabiania. To z kolei należy łączyć z pojawieniem się na tych Ziemiach Zakonu Krzyżackiego około 3. dekady XIII w.

Analiza częstości poszczególnych grup technologiczno-surowcowych może także wskazywać, kiedy skończyło się użytkowanie grodu. W szczególności istotna jest tu liczebność zbioru ceramiki ceglastej, która stanowi około 1% całego zbioru ceramiki. Proces zmian w technologii wyrobu ceramiki naczyniowej, a konkretnie pojawienie się ceramiki wypalanej w zaawansowanej atmosferze utleniającej, rozpoczął się w połowie XV w. Od tego momentu notuje się stopniowe wypieranie przez nią naczyń wypalanych w atmosferze redukcyjnej. Wyraźna zmiana przypada

Tab. 5. Częstość występowania wydzielonych typów wylewów w kolejnych grupach technologiczno-surowcowych (oprac. R. Solecki)

Typ	GTS-1	GTS-2	GTS-3	GTS-4
WIA	5	19	2	3
WIB	9	28	1	2
WIC	7	17	2	
WID	3	19	1	
WIE	5	29	1	2
WIF	2	2		
WIG	1	2	1	
WIH	1	1	3	
WIIA	1	2		
WIIB	5	21	1	
WIIC		3		
WIID		4		
WIE	3	5		
WIIF		1		2
WIIG		1		
WIH		2		
WIIA	2	16	2	
WIIB		1		
WIIC	1	5		
WIID	2	3		
WIVA		1		
WIVB	1			
WIVC		1		

Tab. 6. Częstość występowania wydzielonych typów ornamentów w kolejnych grupach technologiczno-surowcowych (oprac. R. Solecki)

Typ	GTS-1	GTS-2	GTS-3	GTS-4
OIA	21	58	5	
OIB	52	124	16	5
OIC	9	30		1
OID	7	4	5	
OIE	3	3		
OIIA		36	13	
OIIB		1		
OIIC		2		
OIIIA		20	3	
OIIIB		5	-	
OIIIC		11	2	
OIIID	2	12	2	
OIIIE			1	
OIIIF	1	3		
OIIIG		4		
OIIIH		2		1
OIIIJ		1		
OIV	1	55	3	
OV		2	3	

na przełom wieku XV i XVI¹¹. Bardzo mały procent ceramiki ceglastej w całym zbiorze ceramiki sugeruje,

że rozwój tego zbioru został przerwany niedługo po pojawieniu się ceramiki ceglastej na tych ziemiach, a więc zapewne około połowy XV w.

W zbiorze ceramiki z Grabina można także zaobserwować wyraźny procent naczyń o formie otwartej (Typ 3), które odpowiadają naczyniom typu misy. Stanowią one około 12,6% całego zbioru wylewów diagnostycznych i około 13,6% zbioru wylewów diagnostycznych w obrębie ceramiki „siwej” kuchennej. Stosunek ten jest wyraźnie wyższy niż w grodziskach w Bachotku, gm. Brodnica, pow. brodnicki (2%) lub w Napolu, gm. Kowalewo Pomorskie, pow. golubsko-dobrzyński (3,3%)¹².

Części denne naczyń reprezentowane są przez 66 fragmentów diagnostycznych. W obrębie tego zbioru możliwe było określenie, czy dno jest płaskie, czy ma jakiś stopień wklęsnięcia. W obrębie ceramiki „tradycyjnej” stosunek den płaskich do generalnie wklęsłych wynosi około 2,6 (dla 18 fragmentów), w obrębie ceramiki „siwej” kuchennej stosunek ten wynosi około 0,8 (dla 43 fragmentów), a dla ceramiki „siwej” stołowej stosunek ten wynosi około 0,3 (dla 4 fragmentów). Ceramika ceglasta jest reprezentowana przez tylko jeden fragment z dnem płaskim.

Zabytki metalowe

Liczny zbiór w stosunku do przebadanej powierzchni stanowiska, tworzy 69 zabytków metalowych. W obrębie tego zbioru 10 elementów (14,5%) pochodzi z Fazy II, 2 elementy (2,9%) z Fazy III, 36 elementów (52,2%) z Fazy IV i 21 elementów (30,4%) z Fazy V. Przedmioty skatalogowano z podziałem na grupy: 1 - militaria, 2 - narzędzia i przedmioty codziennego użytku, 3 - ozdoby i części stroju, 4 - numizmaty, 5 - inne i nieokreślone.

Do grupy militariów należy pięć żelaznych grotów bełtów do kuszy. Cztery z nich zaopatrzone są w tuleję (tabl. 10:1-4) i reprezentują typ I wg Nadolskiego¹³. Piąty (tabl. 10:5) zaopatrzony jest w trzpień i należy do typu II wg Nadolskiego¹⁴. Wszystkie pięć grotów znajdowało się na wtórnym złożu – dwa (tabl. 10:1-2) w warstwach niwelacyjnych Fazy II związanych z budową grodu, a trzy w warstwach niwelacyjnych Fazy IV związanych z jego zniszczeniem. Jest to dość często występujący typ zabytku, znany m.in. z pobliskich założeń obronnych w Kurzętniku, pow. nowomiejski¹⁵, w Słoszewach, gm. Bobrowo, pow. brodnicki¹⁶, czy w Plemiętach, gm. Gruta, pow. grudziądzki¹⁷.

W grupie narzędzi i przedmiotów codziennego użytku najliczniejszy zbiór tworzą 23 gwoździe. Do ich

¹² Polišński 1996: 94, 110.

¹³ Nadolski 1954: 60-66.

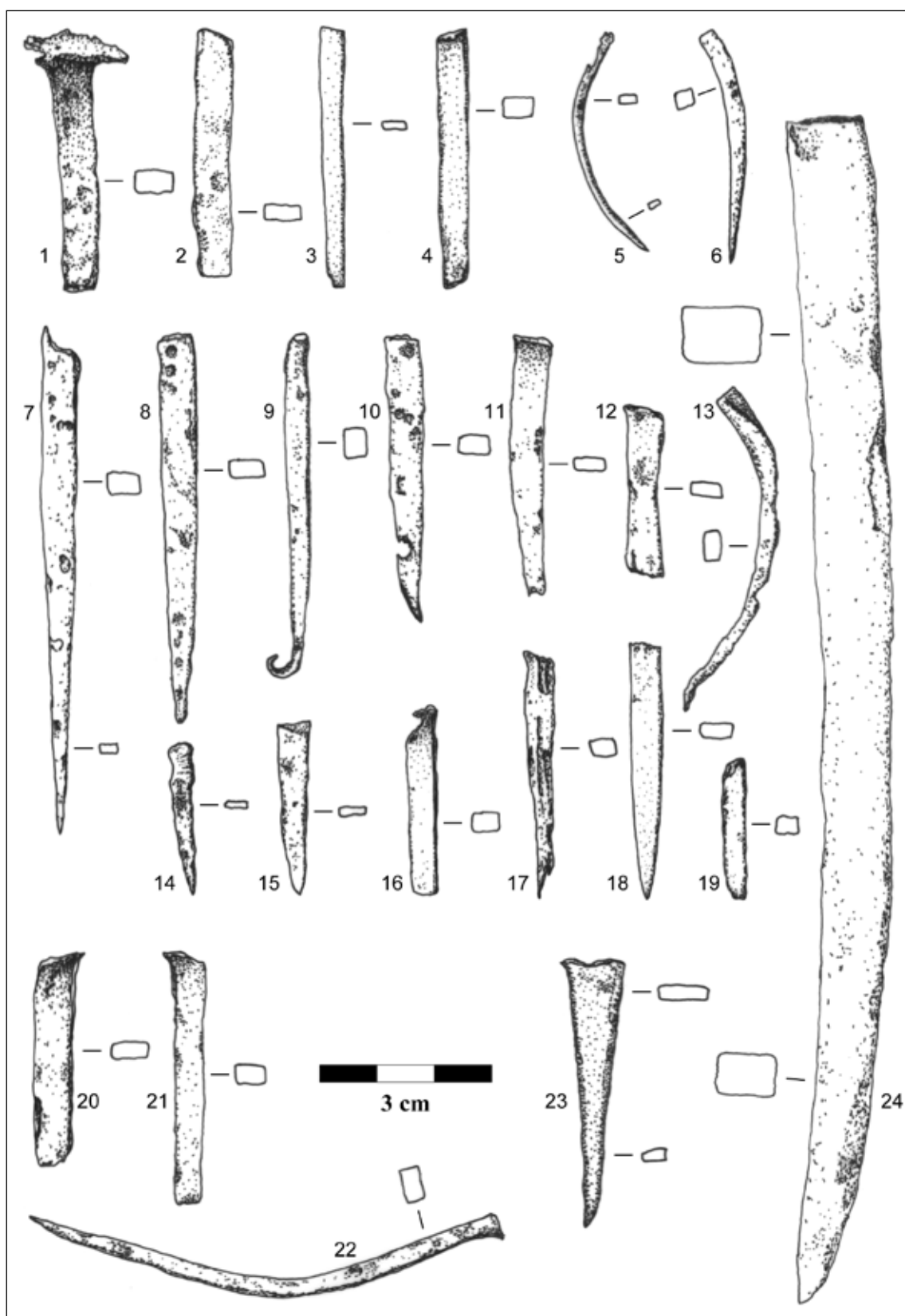
¹⁴ Nadolski 1954: 60-66.

¹⁵ Grążawski 2015: 367-372.

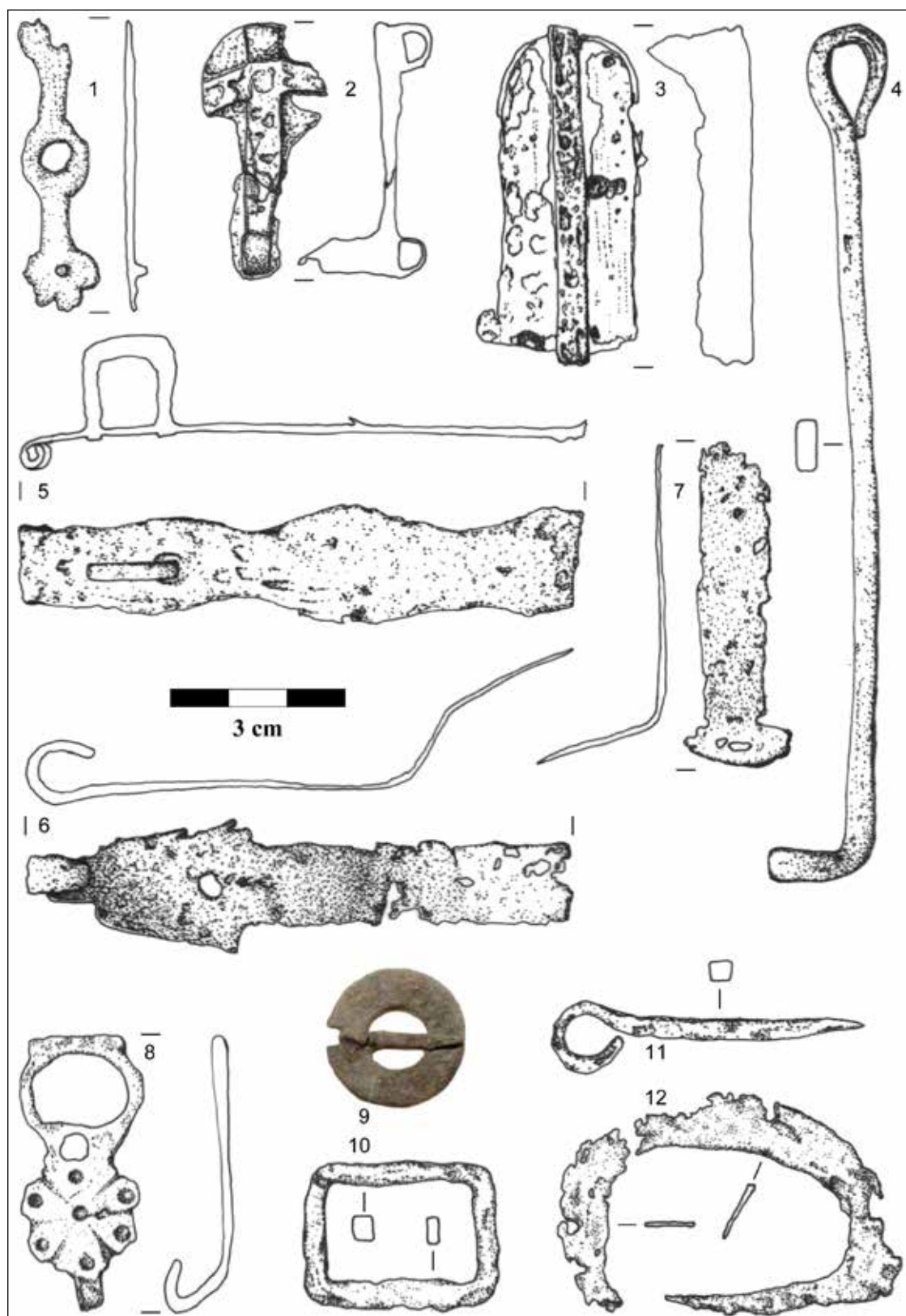
¹⁶ Kola 1979: 253.

¹⁷ Boguwolski 1976: 256, 257.

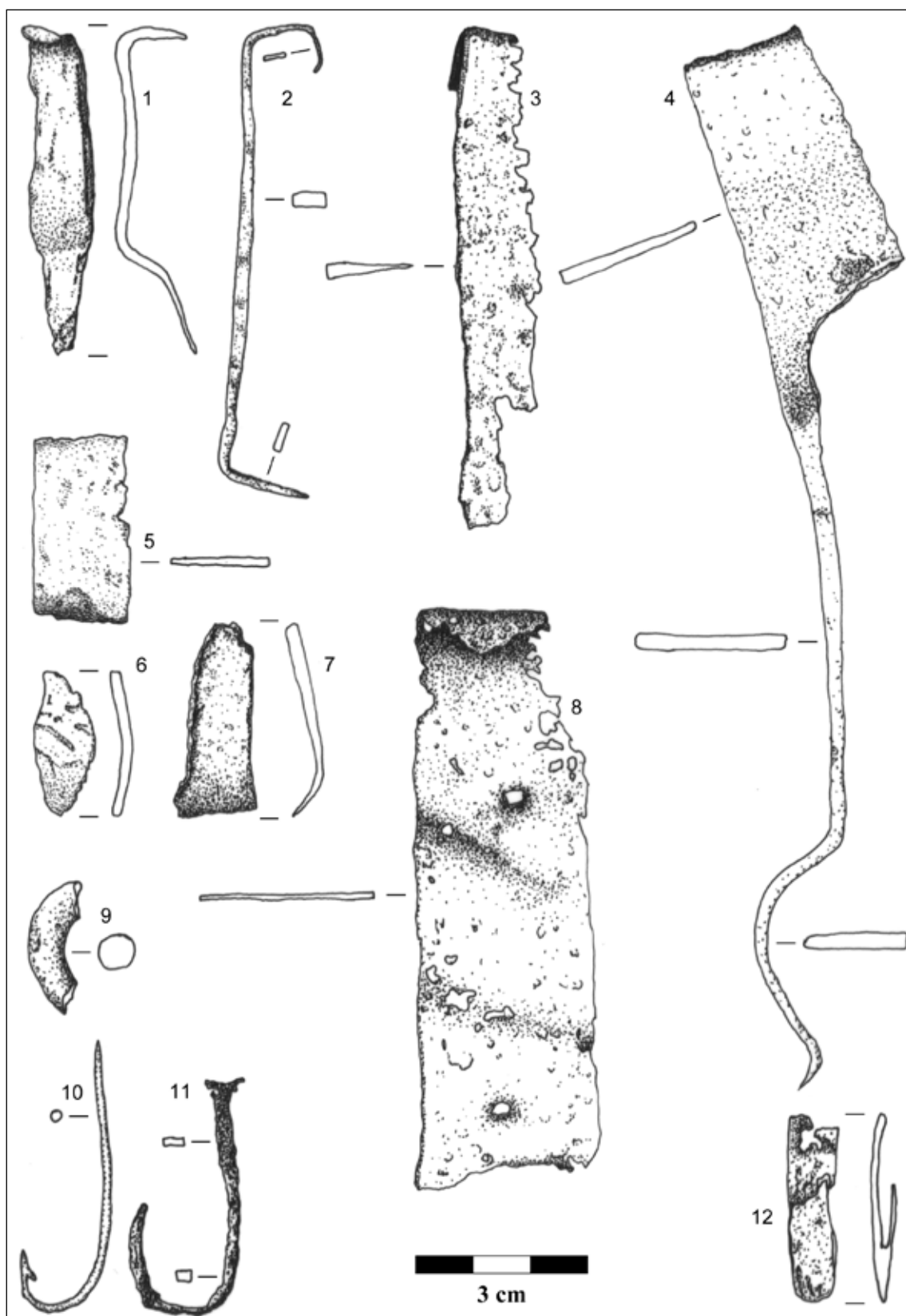
¹¹ Marcinkowski 2013: 245; Starski 2009: 205-207.

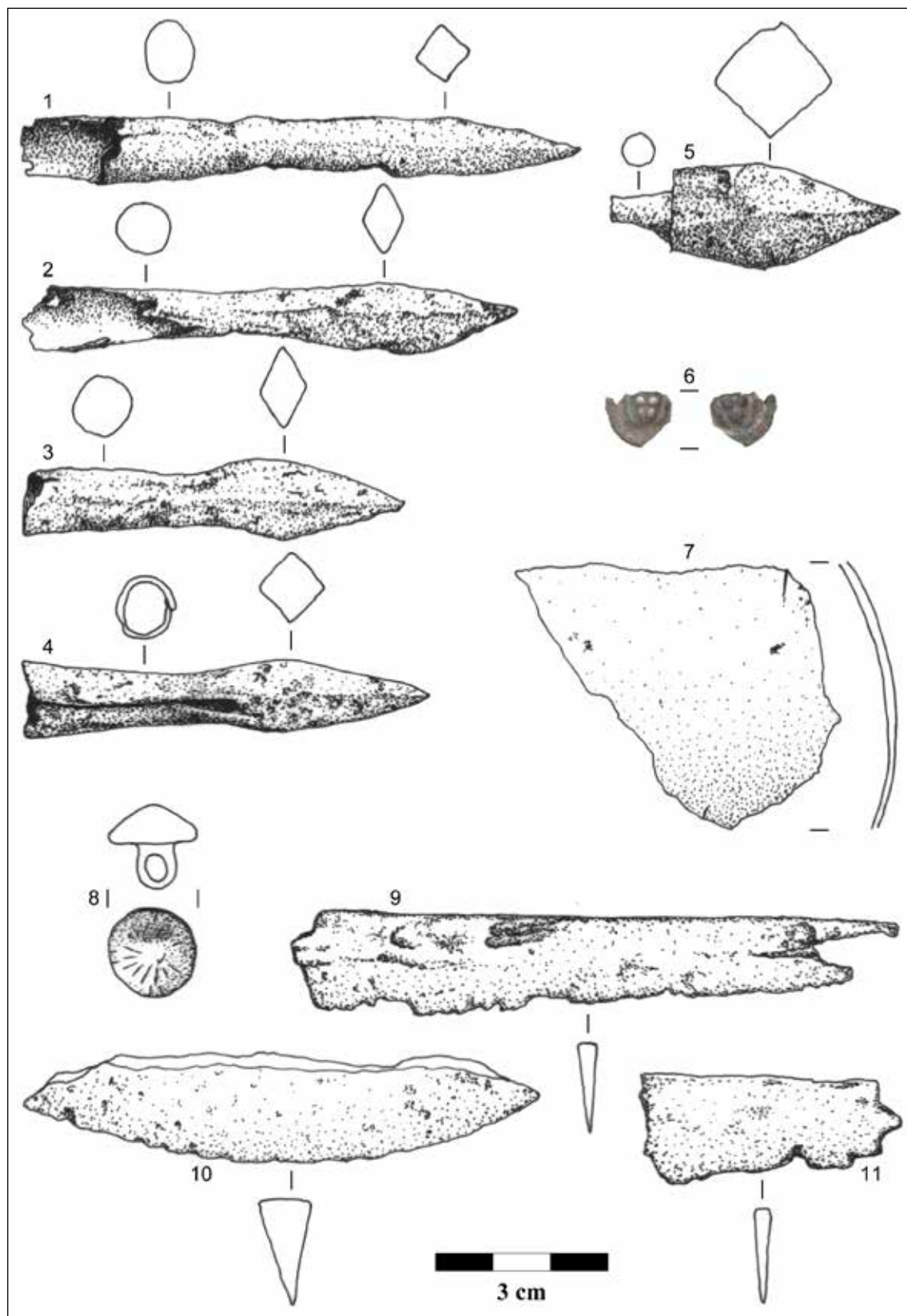
Tablica 7. Zabytki wydzielone z grodziska w Grabinie, st. 1 (rys. P. Potocka)

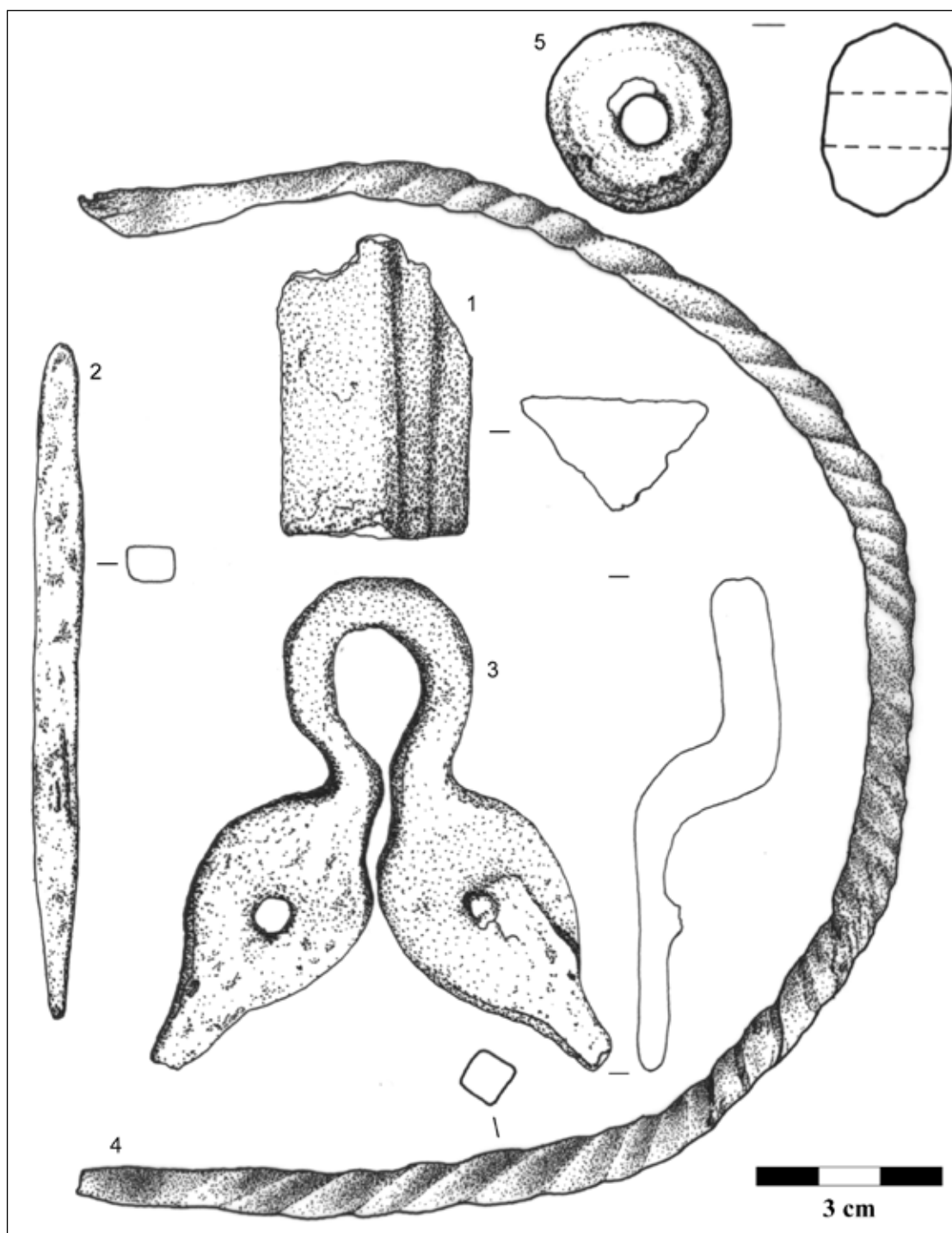
Tablica 8. Zabytki wydzielone z grodziska w Grabinie, st. 1 (rys. P. Potocka)

Tablica 9. Zabytki wydzielone z grodziska w Grabinie, st. 1 (rys. P. Potocka)

Tablica 10. Zabytki wydzielone z grodziska w Grabinie, st. 1 (rys. P. Potocka)

Tablica 11. Zabytki wydzielone z grodziska w Grabinie, st. 1 (rys. P. Potocka)

opisania wykorzystano klasyfikację, która jest modyfikacją typologii zaproponowanej przez B. Gierlacha¹⁸. Podzielono zbiór na trzy typy, z czego jeden w dwóch odmianach. Typ 1B, czyli gwoździe o owalnej główce, która ma w przekroju kształt półkolisty (tabl. 7:1), reprezentowany jest przez jeden egzemplarz. Według Gierlacha są to gwoździe, które w pierwszej kolejności miały spełniać funkcje ozdobne (np. okucie drzwi), a dopiero potem konstrukcyjne. Typ 2A i 2B, czyli gwoździe bez wyodrębnionej główki, którego koniec przeciwny ostrzu ma lekko rozbitą powierzchnię – o wielkości generalnie równej przekrojowi gwoździa w odmianie A (tabl. 7:2-19), lub o nieco większej niż przekrój gwoździa w odmianie B (tabl. 7:20-22), jest reprezentowany przez odpowiednio 18 i 3 egzemplarze. Typ 7, czyli gwoździe o ostrzu płynnie rozszerzającym się do główki, w rzucie bocznym w kształt litery V (tabl. 7:23), reprezentowany jest przez jeden egzemplarz. Typ 2 i 7 to gwoździe uniwersalne, szybkie w produkcji, które zapewne najczęściej stosowano w pracach pionierskich. Właśnie gwoździe typu 2A i 2B odnaleziono w warstwach Fazy II związanych z formowaniem majdanu grodu.

Znaleziono także dwa kolce o nieustalonej funkcji. Pierwszy z nich (tabl. 11:2) ma około 11 cm, przekrój o wymiarach w najszerszym miejscu około 7 x 8 mm i zwęża się ku obu końcom. Drugi (tabl. 7: 24) ma prawie 21 cm długości, przekrój o wymiarach w najszerszym miejscu około 10 x 14 mm. Zwęża się ku jednemu końcowi, drugi jest ułamany.

Dość licznie występują także różnego typu klamry i okucia, których znaleziono łącznie osiem egzemplarzy. Zbiór ten można podzielić na mniejsze podtypy. Pierwszy z nich tworzą dwie klamry, które można uznać za skutnicze i przypisać do typu A wg Vliermana (tabl. 19:1-2)¹⁹. W takiej formie znane są Gdańska z warstw datowanych na pierwszą połowę XII w.²⁰ Zostały one odnalezione na wtórnym złożu, więc nie można wykluczyć, że związane są z pierwszą falą osadnictwa krzyżackiego na tym obszarze. Z drugiej strony mogą to być tylko klamry przypominające formę klamry skutniczej i wykorzystane w innym celu, za czym przemawia wydłużony kształt jednej z nich, który nie jest stosowany w skutnictwie. Drugi podtyp to różnego rodzaju okucia i zawiasy (tabl. 8:1, 5-8). Mniejsze i bardziej ozdobne mogły służyć jako wykończenia ksiąg, zaś większe jako elementy okien lub drzwi²¹.

Ze zbiorem tym wiąże się pośrednio także interesujący zespół, na który składają się dwa elementy kłódki cylindrycznej (tabl. 8:2-3), ułamana sprężyna

kłódki (tabl. 9:12) oraz klucz (tabl. 8:4). Elementy te można datować szeroko na XIII–XIV w.²²

Ciekawym narzędziem jest ośnik, który w Grabinie wystąpił dwa razy. Pierwszy fragment (tabl. 9:4) należy do okazu o znacznych rozmiarach – zachowana część ostrza ma długość 4 cm i szerokość 2 cm, a na końcu ramienia, długości około 13 cm, znajduje się półkoliste wyprofilowanie o średnicy około 3 cm, w którym zapewne osadzona była drewniana rączka. Narzędzie tej wielkości służyło prawdopodobnie do korowania pni drzew. Analogie znane są m.in. z Gdańska i gródka w Bachotku²³. Drugi fragment (tabl. 9:3) jest zdecydowanie mniejszy i ma formę zbliżoną do typowego noża, tyle że ostrze długości około 9 cm i szerokości 9-12 mm nie zwęża się, a na jego obu końcach znajdują się otwory do osadzenia rękojeści. Oba fragmenty odnaleziono w warstwach niwelacyjnych Fazy II, związanej z formowaniem majdanu grodu. Oprócz ośników natrafiono na jeszcze trzy ostrza. Dwa z nich (tabl. 10:9, 11) to fragmenty noży, a trzecie (tabl. 10:10) ma półkolistą krawędź tnącą i zdecydowanie szerszy tylec niż w przypadku noży. Jest więc częścią innego narzędzia o nieokreślonej funkcji.

Kolejnym typem narzędzi są haczyki do połowu ryb. W Grabinie natrafiono na dwa egzemplarze, z czego pierwszy (tabl. 9:10) wykonany był intencjonalnie w tym celu, a drugi (tabl. 9:11) to gwoździe, który poprzez rozklepanie główki i charakterystyczne zagięcie ostrza przystosowano do połowu ryb.

Jako przedmioty codziennego użytku sklasyfikowano także naczynia nieceramiczne. Pierwsze to wiaderko, z którego zachowało się żelazne ucho (tabl. 11:3) i kabłak wykonany ze skręconego drutu (tabl. 11:4) o rozpiętości około 17 cm. Drugie naczynie (tabl. 10:7) wykonano z mosiądzu, lecz jego kształt nie jest możliwy do odtworzenia, gdyż zachował się jedynie fragment ścianki.

Do ozdób i części stroju zaliczono sprzączki pasa i guzik. Sprzączki pasa wystąpiły w trzech kształtach: okrągłym (tabl. 8:9), półokrągłym (tabl. 8:12) i prostokątnym (tabl. 8:10). Natrafiono także na żelazny jęczyczek (tabl. 8:11), który pierwotnie mógł być częścią sprzączki. Guzik (tabl. 10:8) wykonano ze srebra i ma formę kolistego, stożkowatego, pustego w środku guza, do którego płaskiej części przylutowano niewielką blaszkę z otworkiem. W takiej formie guziki pojawiają się w Polsce w XIII w., a upowszechniają się w wieku XIV²⁴.

Jedyny odnaleziony numizmat to fragment srebrnego brakteata z tarczką trójkątną lub ostrołukową i z krzyżem (tabl. 10:6). Należy on do typu określo-

¹⁸ Gierlach 1966: 141-148.

¹⁹ Vlierman 1996: 8-54.

²⁰ Ossowski 2010: 45-51.

²¹ Łukomiak 2015: 39-129.

²² Łukomiak 2015: 77-102.

²³ Barnycz-Gupieniec 1959: 51; Grążawski 1988: 332, 333.

²⁴ Sawicki 2012: 105, 106.

nego, jako „tarczka z krzyżem I” i można go datować na pierwszą ćwierć XIV w.²⁵

W ostatniej grupie znalazły się głównie fragmenty żelaznych blaszek (tabl. 9:5-7) i kawałek żelaznego wygiętego drutu (tabl. 9:9). Tu także zaliczono fragment prostopadłościenną sztabki (tabl. 11:1) wysokości około 5 cm o podstawie trójkąta prostokątnego, równoramiennego o długości ramienia około 2 cm, którą wykonano ze stopu z dużą domieszką miedzi.

Zabytki niemetalowe

Do zabytków niemetalowych należy ceramiczny przęślik (tabl. 11:5) znaleziony w warstwie niwelacyjnej, formującej plateau majdanu. Reprezentuje on typ dwustożkowy o zaokrąglonych załomach stożków i o płaskich biegunach. Zaokrąglenie załomów stożków może być wynikiem użytkowania przedmiotu. Średnica przęślika wynosi około 3 cm, średnica otworu jest stała na całej jego długości i wynosi około 0,8 cm. Analogiczny egzemplarz pochodzi odnaleziono w Węgrach, gm. Sztum, pow. sztumski²⁶.

Drugą grupę tworzą dwa małe kawałki szkła okiennego znalezione w zasypisku piwniczki. Z jednej strony obecność szkła okiennego nie powinna być zaskoczeniem, gdyż jego wykorzystywanie w takiej formie zostało potwierdzone dla stanowisk datowanych na XII i XIII w., a na wiek XIV datowane są pracownice szklarskie w Toruniu²⁷. Niemniej znalezienie szkła okiennego na stanowisku niemiejskim, świeckim i o relatywnie wczesnej metryce należy uznać za rzadkość.

Kości zwierzęce

Kości zwierzęce tworzą zbiór składający się z 236 elementów, z których 228 (96,6%) udało się oznaczyć pod względem gatunkowym²⁸. Częstość występowania kości danych gatunków w kolejnych fazach użytkowych stanowiska przedstawia poniższa tabela (tab. 7).

²⁵ Określenia typu dokonał G. Śnieżko z Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie; Paszkiewicz 2009: 117.

²⁶ Haftka i Wadyl 2015: 141, 142, 214.

²⁷ Wyrobisz 1968: 107-111.

²⁸ Gręzak 2016: 1-11.

Kości zwierzęce z Grabina, st. 1 mają w większości charakter pokonsumpcyjny, na co wskazują odnalezione na nich ślady będące wynikiem rąbania, filetowania lub skórowania. Zaobserwowano je kościach bydła, owcy/kozy, świni i konia. Na kości konia odnalezionej w warstwach Fazy I natrafiono także na ogryzanie jej przez psa²⁹.

WYNIKI BADAŃ ARCHEOBOTANICZNYCH

MARIA LITYŃSKA-ZAJĄC I MAGDALENA MOSKAL-DEL HOY

Z grodziska w Grabinie, st. 1 pobrano sześć prób archeobotanicznych, w tym cztery z zachowanym materiałem roślinnym. Jedna z nich datowana jest na Fazę I, jedna na Fazę II i dwie na Fazę IV grodziska. Wśród zwęglonych szczątków roślinnych wystąpiły jedynie węgle drzewne³⁰. Znalezione także sklerocja grzyba czarniaka właściwego *Cenococcum geophilinum* oraz diaspory niespalone, które najprawdopodobniej są wynikiem współczesnego zanieczyszczenia (tab. 8). Udokumentowano 8 taksonów, w tym 6 określonych jako minimalna liczba taksonów. Oznaczono 3 taksony do poziomu gatunku (grab zwyczajny *Carpinus betulus*, buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*) oraz 3 do poziomu rodzaju (olsza *Alnus* sp., dąb *Quercus* sp. i lipa *Tilia* sp.). Najliczniejsze były fragmenty graba i dębu, które wystąpiły w trzech próbach.

CHRONOLOGIA STANOWISKA

AUTOR

Grodzisko znajduje się w pobliżu wsi Grabinek, która po raz pierwszy pojawia się w źródłach w roku 1325, jako część większego nadania, które książę Luther z Brunszwiku przekazał między innymi rycerzowi Janowi Otaschowi (*Ritter Hans von Otatz*). Także w 1325 r. rycerz Jan Otasch daje sołtysowi Albertowi ziemię

²⁹ Gręzak 2016: 1-11.

³⁰ Opis metody badań: Lityńska-Zajac i Moskal-del Hoyo 2017.

Tabela 7. Liczba kości zwierzęcych poszczególnych gatunków w kolejnych fazach użytkowych grodziska w Grabinie (na podstawie wyników analiz A. Gręzak, oprac. R. Solecki)

	Kura domowa	Gęś	Bydło	Owca/koza	Świnia	Koń	Pies	Jeleń	Zając
Faza I	-	-	1	-	-	11	-	-	-
Faza II	-	-	1	1	2	9	-	-	-
Faza III	4	-	10	13	14	2	1	-	1
Faza IV	1	1	48	22	67	6	1	1	-
Faza V	-	-	1	3	4	1	2	-	-

Tabela 8. Spalone i niespalone szczątki roślinne ze stanowiska z wczesnej epoki żelaza w Grabinie, stan. 1, gm. Ostróda. Objasnienia: typ szczątki: z – ziarniak, o – owoc, n – nasiono, d – drewno, ko – kora, sc – sklerocja, ? – nieokreślony (oprac. M. Lityńska-Zajac i M. Moskal-del Hoyo)

Nazwa taksonu	Chronologia	Faza I	Faza II	Faza IV	Suma
	numer jednostki stratygraficznej	19	17	39	
	typ szczątka	szczątki spalone			
<i>Carpinus betulus</i>	d	6	5	15	26
<i>Fagus sylvatica</i>	d	1	2	5	8
<i>Pinus sylvestris</i>	d		2		2
<i>Alnus</i> sp.	d			1	1
<i>Quercus</i> sp.	d	3	5	13	21
<i>Tilia</i> sp.	d			5	5
Betulaceae	d	1			1
liściaste	d	1		1	2
Suma		12	14	40	66
<i>Cenococcum geophilinum</i>	sc	100	100	112	312
		szczątki niespalone			
<i>Chenopodium album</i>	n			1	1
<i>Galium spurium</i>	o			1	1
<i>Sambucus nigra</i>	n			43	43
Suma				45	45

na założenie wsi, co można wiązać z jej lokacją³¹. Etymologia słowa *Otatz* wywodzi się prawdopodobnie od hydronimu *Otacz/Otoczna*, będącego nazwą nieistniejącego starorzecza Wkry na wysokości Zielunia, miejscowości położonej około 70 km od Grabina³². Tak więc Grabin byłby wsią lokowaną przez miejscowego rycerza w 3. dekadzie XIV w. i zapewne zarządzaną przez jego rodzinę w wieku XIV i XV. W 1540 r. wieś należała już do Jana von Epingena, prawdopodobnie osadnika niemieckiego³³.

Analiza materiału ceramicznego i datowanie fragmentu monety wskazują, że gród mógł powstać w początkach XIV w. Jednakże w południowej części przebadanego terenu wyróżniono na podstawie szczątkowo zachowanych warstw użytkowych horyzont związany z użytkowaniem tego miejsca już wcześniej. Osadnictwo to nie mogło być jednak też dużo starsze, gdyż brak jest w materiale ceramicznym fragmentów, które byłyby wcześniejsze niż przełom XIII i XIV w. Zapewne więc warstwy użytkowe związane są z osadnikami, którzy przybyli w to miejsce w momencie lokowania wsi, a więc w 3. dekadzie XIV w. Długość wolnizny wynosząca 14 lat sugeruje, że wieś była lokowana na surowym korzeniu³⁴, toteż w pierwszej kolejności zapewne zatroszczono się o infrastrukturę samej wsi, a dopiero wzniesiono gród. Należy zatem założyć, że gród powstał około połowy XIV w. (Fazy II i III), a starszy horyzont (Faza I) związany jest z pojawieniem się osadników na tym obszarze około 3. dekady XIV w.

Moment zniszczenia grodu może być określony na podstawie analizy materiału ceramicznego i najpewniej należy go wiązać z wydarzeniami wojny trzynastoletniej.

Można podejrzewać, że na obszarze stanowiska znajdowały się także relikty starszego osadnictwa, które można wiązać z wczesną epoką żelaza. Podejście to bierze się z odnalezienia jednego fragmentu ceramiki datowanego w ten sposób, która znajdowała się w obrębie zasypiska średniowiecznej piwniczki. Dostała się tam zapewne w trakcie niwelowania obszaru grodu, po tym jak zostało ono zniszczone.

DZIEJE GRODZISKA W GRABINIE, ST. 1

AUTOR

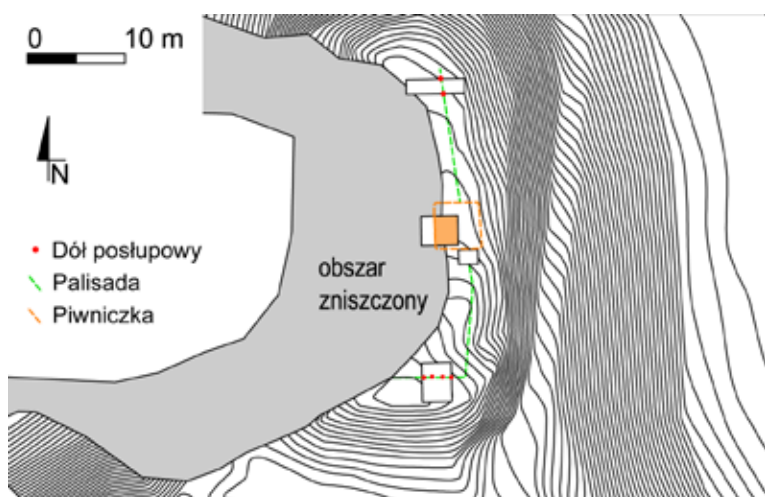
Wyniki badań archeologicznych grodziska w Grabinie przyniosły zaskakująco bogate wyniki. Okazało się, że pomimo ogromnych zniszczeń wyrządzonych przez piaskarnię lub żwirownię, która zniszczyła większą część majdanu, w każdym z wytyczonych wykopów natrafiono na ślady osadnictwa. Na podstawie zarejestrowanych obiektów można dokonać próby rekonstrukcji pierwotnej formy grodu (ryc. 17). Zachowany fragment fosy i wschodniej części majdanu sugeruje, że skala niwelacji tworzących plateau majdanu nie były znaczne. Polegały one zapewne na rozgarnięciu centralnej, najwyższej części cypla i zdeponowaniu uzyskanej w ten sposób masy ziemi wzdłuż krawędzi. Pozwoliło to na zwiększenie powierzchni majdanu, ale nie na usypanie wałów. Gród w takiej postaci był chroniony od wschodu, zachodu i północy przez wysokie stoki cypla i opływającą go rzekę Grabiczek,

³¹ Lietz 1976: 165, 180, 184, 200.

³² Kowalczyk 1997: 386; Supruniuk 2002: 152.

³³ Lietz 1976: 180.

³⁴ Kaczmarczyk 1910: 15-19; Lietz 1976: 180.

Ryc. 17. Plan grodziska w Grabinie z rekonstrukcją jego zabudowy w Fazie III (oprac. R. Solecki)

a od południa przez relatywnie głęboką fosę – różnica wysokości pomiędzy dnem fosy, a obecnym poziomem majdanu w jego południowej części wynosi około 3,5 m. Dodatkowo krawędź majdanu została umocniona za pomocą palisady. Tworzyły ją słupy o średnicy do około 40 cm wkopane w ziemię w odległości około 90-140 cm od siebie. Słupy te stanowiły zapewne bazę bo mocowania poziomych elementów drewnianych, desek lub belek, które nie pozostawiły po sobie bezpośredniego śladu. Za pośredni ślad można przyjąć występowanie w pobliżu dołów postłupowych gwoździ, które mogły służyć do mocowania desek. Dodatkowo, w wykopie 1, na linii tych dołów natrafiono na dwa groty bełtów.

Z wewnętrzną infrastrukturą grodu można wiązać jedynie relikty odkrytej piwniczki, która opierała się o krawędź majdanu w jego wschodniej części. Uchwyczone wymiary piwniczki to długość około 3,6 m liczona po osi północ-południe, szerokość około 2 m i głębokość do 1,7 m. Szacowana na podstawie odwiertów geologicznych maksymalna wielkość piwniczki to około 4 x 6 m. Ściany piwniczki oraz znajdujący się ponad nią co najmniej parterowy budynek, wzniesione były w konstrukcji szkieletowej. Na poziomie piwniczki przestrzenie szkieletu były wypełnione za pomocą kamieni, gałęzi i gliny, a na poziomie parteru za pomocą gliny. Właśnie w takiej kolejności stratygraficznej występują wyraźne pokłady tych surowców z ewidentnymi śladami pożaru – kamienie się kruszą, glina jest wyżarzona, a elementy drewniane spalone.

Pomimo przebadania bardzo ograniczonego obszaru, natrafiono na bardzo liczny zbiór zabytków. Część ze znalezionych przedmiotów posiadała zapewne ówczesnie znaczną wartość. Nasuwa się więc wniosek, że pożar który strawił budynek był nagły i gwałtowny.

Odkryte relikty można interpretować jako siedzibę rycerską, należącą prawdopodobnie do potomków rodu Otatz. Przestała ona istnieć w wyniku gwałtownego pożaru, po którym nie została odbudowana, a jej obszar został rozgarnięty. Prawdopodobnie pożar był wynikiem najazdu i walki, za czym przemawiają odnalezione groty bełtów, częściowo pochodzące z linii palisady. Biorąc pod uwagę wnioski płynące z analizy ceramiki, a dotyczące chronologii stanowiska, można wiązać ten pożar z wydarzeniami wojny trzynastoletniej z połowy XV w.